Nr. 14 și 15. *Brașov*, 1 (13) Noemvre 1887. **Anul II.**

ȘCÓLA ȘI FAMILIA

FÓIĂ PENTRU PARINȚĬ ȘI ÎNVĔȚĂTORĬ.

ESE DE DOUĔ ORĬ PE LUNA.

Redactorĭ: ***Ioan Popea*** *și* ***Andreiŭ Bârseanu.***

Abonamentul: Pentru **Austro-Ungaria** pe an 3 fl.; pe $^1/_2$ an 1 fl. 60 cr.; pe $^1/_4$ an 1 fl. — Pentru **România** pe an 10 leĭ; pe $^1/_2$ an 5 leĭ.

Abonamentele sĕ fac la administratorul foiĭ **Ión Dariu**, în Brașov. — Manuscriptele sĕ trimit unuia dintre redactorĭ tot în Brașov.

Cuprinsul: Epistole asupra crescereĭ adresate dómneĭ S. — Bibliotecile școlare. — Predarea practică a bucăților de cetire. — Impovărarea intelectuală și șederea prea multă în școlă. — Christofor Columb și descoperirea Americeĭ. — Două capitole despre pământ. — Miorița (în dialectul macedo-român). — Dulcĭ îngerĭ... (poesie). — Bibliografie. — Diverse.

Epistole asupra crescereĭ adresate dómneĭ S.

Epistola I.

Brașov, 15 Maiŭ 1887.

Stimată Dómnă!

Am cetit cu multă plăcere și cu mult interes prețiósa D-Vóstră scrisóre, în care vĕ arătațĭ dorința de a maĭ vedé ceva scris în revista nóstră asupra crescereĭ, și în particular, de a vĕ împărtăși părerea mea asupra crescereĭ, ce ar trebuí să o priméscă scumpiĭ D-Vóstră copiĭ.

Maĭ întâiŭ mĕ simt dator a vĕ arăta mulțumita mea pentru deosebita încredere, ce o aveți în neînsemnata mea persónă.

Maĭ departe vĕ mărturisesc, că cu deosebire, ce privesce crescerea copiilor D-Vóstră, pe carĭ 'ĭ cunosc prea bine, îmĭ voiŭ da tóte silințele, ca, luminat de experiențele înțelepților cercetătorĭ încărunțițĭ în materiĭ de educațiune, să vĕ pot venĭ într'ajutor, cum mĕ voiŭ pricepe maĭ bine, pentru ca să puteți săvârși maĭ sigur și maĭ cu înlesnire opera crescereĭ scumpelor D-Vóstră odrasle.

In sfârșit, St. Dómnă, am causă a mĕ bucura, că cuvintele mele din Nro I. al Revisteĭ nóstre aŭ găsit un rĕsunet atât de viŭ în nobilul D-Vóstră suflet.

Da, o repet, St. Dómnă, și acésta este o convingere

nu numaĭ a mea, ci a tuturor ómenilor cugetătorĭ aĭ tuturor națiunilor, că *în mânile D vóstră, mamelor, este pus viitorul națiunilor: în creșterea, ce veți s'i a o da copiilor D-vóstră.*

Căcĭ D-vóstră cresceți sufletul lor.

D-vóstră le însuflați cele maĭ dintâiŭ și cele maĭ nobile sentimente.

D-vóstră faceți să rĕsară din copiiĭ D-vóstră bărbați celebri și virtuoși, carĭ la rêndul lor să se ostenéscă pentru desvoltarea, pentru propășirea și fericirea urmașilor.

D-vóstră, ḑice *Le Maistre*, n'ați învĕțat nicĭ algebra, nicĭ astronomia, dară vĕ pricepeți să faceți ceva maĭ mare, decât a fost în stare să producă geniul tuturor bărbaților.

Căcĭ în brațele și la peptul D-vóstră sĕ formézĕ tot, ce e maĭ escelent în lume: *un bărbat de caracter, un bun patriot, un om onest și o femeiă onestă.*

Unde póte învĕța copilul și junele acea curățenie de inimă, acea delicateță de consciință, temelia orĭ căreĭ moralități; acea flóre a sentimentuluĭ, care va fi într'o ḑi podóba bărbatuluĭ și a femeeĭ? Unde? — In carte? In lecțiunile ascultate cu maĭ multă séŭ maĭ puțină atențiune?

Nicĭ de cum.

Aceste lucruri le învață copilul în atmosfera vieții familiare, le învață în casa părintéscă dela *mamă sa*, care e magnetul, ce atrage inima luĭ; care e lucéfĕrul, spre care neclintit sûnt îndreptățĭ ochiĭ luĭ, și care pentru crescerea luĭ valorézĕ maĭ mult decât o sută de profesorĭ.

Tot, ce pot face bărbații și în special noĭ profesoriĭ, e, ca pe temeiurile puse de D-vóstră să crescem maĭ departe sufletul crescut de D-vóstră, și să observăm și să ne însemnăm greșelile, ce icĭ-colea, pe lângă cea maĭ mare bunăvoință și pe lângă cel maĭ învăpăiat simț de jertfire, D-vóstră, mamelor, le puteți face în crescerea copiilor D-vóstră.

Iată, St. Dómnă, un puternic îndemn, care mĕ face să mĕ hotărĕsc a vĕ servi cu sfatul meŭ, de care ḑiceți, că aveți trebuință.

O fac acésta și ca un vechiŭ prietin al caseĭ D-Vóstră, pentru a'mĭ împăca o ferbinte dorință de a puté contribuí cu ceva, ca copiíĭ D-Vóstră să fie feriți de urmările rele, de care sufer mulți copiĭ eșiți altfel din cele maĭ strălucite familiĭ.

O fac în sfêrșit pe temeiul cunoscinței caracteruluĭ D-Vóstră, încredințat, că părerile mele le veți supune uneĭ nepărtinitóre aprecieri, și aflându-le bune și drepte, le veți primí cu aceeași bunăvoință, ce am avut-o eŭ, când m'am hotărît a Vĕ deschide inima mea sinceră, descoperindu-vĕ lucruri, ce ating interesele cele maĭ însemnate, ce D-Vóstră le aveți ca mamă.

Căcĭ înrădĕcinată este convingerea în mine, că cuvintele mele nu vor produce în D-Vóstră nicĭ un resens. semnalând unele greșelĭ în crescerea copiílor D-vóstră, pe care greșelĭ aș dorí să le vedem îndreptate prin aplicarea remediilor, ce sciința pedagogică și experiențele îndelungate ale medicilor le-aŭ aflat ca cele maĭ corespundĕtóre.

Și acum, St. Dómnă, vĕ rog să scusați, că, fiind materialul, ce voesc a vi'l împărtăși, prea copios pentru a puté avé loc în cadrul epistoleĭ presente, Vĕ rĕmân dator cu împlinirea dorinței D-vóstră. In curênd însă, dispunênd de timpul necesar, voiŭ îndeplini promisiunea mea cu tótă plăcerea.

Până atuncĭ vĕ rog, să primiți, pe lângă mulțumita mea pentru încrederea arătată, asigurațiunea deosebiteĭ mele stime.

Epistola II.

Brașov, 25 Iunie 1887.

Stimată Dómnă!

In epistola mea din 15 Maiŭ vĕ promisesem, că în curênd voiŭ căuta prilegiŭ a vĕ împliní dorința, servindu-Vĕ cu ceva în privirea crescereĭ copiílor D-vóstră. Iată că viŭ a'mĭ împliní promisiunea.

Două sûnt, St. Dómnă, lucrurile, asupra cărora trebue îndreptată atenţiunea crescătorilor: trupul şi sufletul copiilor.

Un suflet sănĕtos într'un trup sănĕtos, — iată secretul fericirei fiecăruĭ om.

Cine are pe ambe acestea, îĭ maĭ rĕmân prea puţine de dorit; éră cuĭ îĭ lipsesce numaĭ unul din aceste două, acela nicĭ într'un chip nu va puté afla în alt-ceva un echivalent dorit.

Căcĭ omul, care n'are un adevĕrat aparat sufletesc ca conducĕtor înţelept, nu va puté merge cu pas sigur pe cărarea vieţiĭ. Şi tot atât de puţin va fĭ în stare să facă propăşirĭ acela, al căruĭ trup este bolnăvicios şi slăbănogit. Viaţa unuia ca şi a celuĭlalt este un lanţ de nĕcazurĭ şi suferinţe, şi în cele maĭ multe casurĭ ar fĭ fost mult maĭ bine pentru un astfel de om, să nu sĕ fĭ maĭ născut.

Sub aceste puncte de vedere cercetând crescerea, de care s'aŭ împărtăşit copiiĭ D-Vóstră, sûnt aplecat a Vĕ mărturisí sincer, Dómna mea, că ea mi sĕ pare în multe privinţe defectuósă.

Defectuósă mi se pare ea maĭ întâiŭ în privinţa desvoltăreĭ puterilor lor fisice, pe care le aflu cu totul neglese.

Să mĕ explic.

Când am fost acum doĭ anĭ la D-Vóstră, am vĕdut pe Iancu, copilul D-vóstră cel maĭ măricel, slab şi fără putere, cu faţa veştedă şi ofilită, în tocma ca o flóre crescută în casă şi care n'a avut prilegiŭ a sĕ pĕtrunde de ajuns de lumină şi căldură.

L'am compătimit vĕdêndu'l; m'am informat dela D-Vóstră, ce póte fĭ causa, credêndu, că va fĭ suferind de o bólă órecare. Şi D-Vóstră îmĭ rĕspunserăţĭ scurt, că aşa sûnt toţĭ copiiĭ D-Vóstră: delicaţĭ, altfel deplin sănĕtoşĭ, căcĭ n'aţĭ scĭ de ce bólă ar puté suferí, neauḑindu-ĭ văietându-sĕ de nimic.

Am tăcut, arătându-mĕ satisfăcut; căcĭ delicateţea nu'mĭ permitea a vĕ destăinuí cu acel prilegiŭ aceea, ce aflasem eŭ ca adevĕrată causă a aspectuluĭ lor suferind.

Acum, după doĭ anĭ, tot D-Vóstră vĕ plângeţĭ, că Iancu e palid la faţă, că nu e ca alţĭ copiĭ de vêrsta luĭ, că n'are nicĭ o plăcere a'şĭ petrece cu alţĭ băeţĭ, că arare-orĭ mănâncă cu poftă, ci maĭ mult în silă, că dórme neliniştit, că tresare din somn: tot lucruriĭ, care dovedesc o stare abnormă a întregului luĭ organism.

Dară sciţĭ, Dómna mea, de unde vin tóte aceste rele? Ele derivă tóte, — şi acésta o pot ḑice în deplină cunoscinţă de causă, — derivă, ḑic, tóte de acolo, că D-Vóstră în crescerea, ce o-aţĭ dat copiilor D-Vóstră, *aţĭ avut în vedere singur numaĭ deşteptarea inteligenţeĭ lor, şi aţĭ trecut cu vederea cu desăvêrşire desvoltarea puterilor lor fisice.*

In loc să'l fiĭ lăsat pe Iancu, de când era mititel, să umble pe afară cu alţĭ băeţĭ de vêrsta luĭ, să sĕ jóce, să alerge cu eĭ, să sară cu eĭ, să 'şĭ petrécă cu eĭ, sĕ 'nţelege, sub privegherea D-Vóstră, séŭ a pedagoguluĭ, pe care l'aţĭ avut tot-deauna lângă copiiĭ, D-Vóstră, — din contră ĭ-aţĭ închis orĭ-ce ocasie de a vení în atingere cu alţĭ copiĭ, sub cuvênt, că aceştia nu sûnt aşa bine crescuţĭ ca copilul D-Vóstră, şi de fricĕ, ca nu cumva să sĕ alégă cu vre-o apucătură séŭ vr'un obiceiŭ ordinar, mojicesc.

Şi, ca să pótă fiĭ ferit de influenţe stricăcióse, cum ḑiceaţĭ D-Vóstră, aţĭ luat un instructor în casă, de când era de 4 anĭ, ca să'l pregătéscă, sub ochiĭ D-Vóstră, în tóte obiectele de învĕţământ.

Nu fŭ de ajuns cu atâta.

D-Ta şi soţul D-Tale, rĕposatul în Domnul coconu Iorgu, întrebuinţaţĭ de pe atunci deja tot felul de mijlóce, prin care să aţîţaţĭ interesul luĭ la învĕţătură şi să grăbiţĭ desvoltarea inteligenţeĭ luĭ.

Il puneaţĭ, să înveţe de rost poesiĭ nepotrivite pentru vêrsta luĭ, şi pe care el nu le pricepea de fel.

Acestea bĭetul Iancu avea să le reciteze la felurite ocasiunĭ, d. e. la ḑiua numeluĭ, la sĕrbătorile Crăciunuluĭ şi Paştilor, înaintea feluriţilor domnĭ şi dómne, pe carĭ îĭ aveaţĭ ca óspeţĭ.

Și aceștia toți îl încărcaŭ atunci cu laude; toți îl admiraŭ și'l sărutaŭ și'l desmerdaŭ pe întrecute; ba'i daŭ și acadele, și une-orĭ și câte un păhar de vin pentru întărire.

Și 'n nemărginirea bucurieĭ, D-Vóstră ḑiceaț atunci: ce fericită sûnt, scumpul meŭ, că te văd înaintând astfel! Vedĭ, cât de drag te aŭ toți și cum îți daŭ toți tot ce aŭ, décă înveț poesiĭ!

In chipul acesta copilul D-Vóstră era în o necontenită iritație sufletéscă, încât bietul se silia din rĕsputerĭ, să învețe tot maĭ mult.

Și în adevĕr, admirabile fură resultatele încordărilor luĭ sufletescĭ; căcĭ Iancu încă n'a împlinit 7 anĭ, și el scie cetí și scrie ca un om vêrstnic, și are cunoscințe geografice și cosmologice ca un elev din clasa a III-a gimnasială, și cunósce bine întêmplările istorieĭ vechĭ și moderne, și vorbesce despre Roma veche și Elada maĭ bine ca mulțĭ școlarĭ cu cincĭ, șese anĭ maĭ marĭ decât el, și scie de rost o mulțime de poesiĭ de ale luĭ Alexandri și Bolintineanu și chiar unele poesiĭ nemțescĭ, — de ale luĭ Schiller, și fabule franțuzescĭ de ale luĭ Lafontaine, pe care el le declaméză cu o astfel de virtuositate, încât îĭ pune pe toți în uimire.

Astfel este fiul D-Vóstră Iancu: lucéfĕr între alțĭ copiĭ de vêrsta luĭ, și mulțĭ dintre ceĭ-ce îl cunosc, séŭ aŭ audit de el, ómenĭ vêrstnicĭ, ómenĭ inteligenț și póte cu multă reputație în societatea D-Vóstră, nu mĕ 'ndoesc, vor fi ḑicênd: Adevĕrată crescere! Fericiț părinț, asupra cărora Dumneḑeirea a vĕrsât cu atâta îmbelșugare bogatele sale daruri, de care sûnt lipsiț ceĭlalț muritorĭ!

Așa vor fi ḑicênd mulțĭ.

Eŭ însă Vĕ compătimesc, și 'l compătimesc nu maĭ puțin pe bietul Iancu, care așĭ dori să scie de 10 orĭ maĭ puțin, decât scie acum, și să fie sănĕtos și vesel, cu inima înfloritóre.

Așĭ vrea, și nu maĭ puțin cred, că aț dori-o și D-Vóstră, să'l vedeț astfel, cum îmĭ scrieț, că sûnt băeții părinteluĭ

Macarie, vênjoșĭ și tarĭ ca nisce bolovanĭ, și rumenĭ la față ca nisce trandafirĭ.

Eĭ! dar băeții părintelui Macarie nu sûnt închișĭ diulița 'ntrégă în casă, nu 'și frămêntă mintea lor copilărésc cu lucrurĭ, care sûnt pentru flăcăĭ maĭ vêrstnicĭ, și nu 'șĭ otrăvesc sufletul lor cu o hrană, pe care nu o pot mistui, — ci trăesc în libertate, în aer curat, duc o viață simplă și cumpĕtată, sar, alérgă, sĕ scaldă tótă vara odată séŭ de douĕ orĭ pe ḑi în gârlă, merg cu tatăl lor în câmp și în livedĭ la fên, mănâncă bucate simple și puțin, nu 'șĭ otrăvesc trupul cu bucate multe meșteșugite, trăesc maĭ mult cu aer și cu apă próspĕtă curată dela fântână, cu un cuvênt: *aŭ o viață potrivită cu firea lor trupéscă și sufletéscă.*

Iată secretul vênjoșieĭ, puterei și rumeneleĭ lor.

Pe timp ce Iancul D-Vóstră are o viață nefiréscă, fortată, lipsită de libertate, trupul luĭ e ca și când ar fi strêns în clesce, de nu sĕ póte mișca liber într'o parte și într'alta.

Nu 'ĭ permiteți să iasă pe afară la aer curat, ca să nu vie în atingere cu mojiciĭ, cum ḑiceați, și să nu sĕ bolnăvéscă, fiind expus curentului de aer și feluritelor influențe primejdióse climatice.

Nu 'ĭ dați voiă, să facă și el o mică excursiune până la grădină, de fricĕ, să nu mănânce vre-o pară, caisă séŭ persecă și să 'șĭ strice stomachul.

L'ați crescut în casă cu ferestrele închise hermetic, în o temperatură de 20 grade și une-orĭ chiar de 25 de grade, când Vĭ se pare, că unul dintre copiĭ are vre o mică indisposiție.

Apa o bea Iancu tot încălḑită, după-ce a stat câte-va ciasurĭ în casă la căldură, căcĭ Vĕ e fricĕ, că apa próspĕtă de fântână îĭ stricĕ, făcêndu-l să sufere de catarh chronic de stomach.

Diminéța 'l siliți să sĕ spele tot cu apă încălḑită, fiindu-vĕ fricĕ, că déca s'ar spăla cu apă rece próspĕtă dela fântână, ar căpĕta la moment aprindere de plumânĭ.

Primăvara, tómna și iarna și chiar și în toiul verei, în luna luĭ Cuptor, Iancu pórtă flanelă, care 'l face să asude necontenit, să 'și pérdă și puținele puterĭ, ce le maĭ are.

Nu 'l lăsați să facă, condus de pedagogul sĕŭ, vre-un exercițiŭ cât de simplu gimnastic, ca nu cum-va să 'și frângă mâna și să 'și scrintéscă piciorul.

Îl țineți închis în casă, ca într'o colivie, lipsit de orĭ-ce libertate, ocupat ḑiua întrégă cu cetitul, cu scrisul, cu învĕțarea de declamațiunĭ și cu musica, lucrurĭ, care, făcute la timp potrivit și cu veselă dispositie, sûnt negreșit de un netăgăduit folos; în vêrsta luĭ copilăréscă însă, și în starea luĭ abnormă sufletéscă, nu pot fi decât numaĭ spre paguba învederată a trupuluĭ și sufletuluĭ luĭ.

Când mĕ gândesc la tóte acestea, nu mĕ maĭ mir, că copiiĭ D-Vóstră sûnt, după cum îmĭ scrieți, sarbeḑĭ la față, bolnăviciosĭ și lipsiți de putere; ci mĕ mir, că maĭ sûnt și așa, cum sûnt; mĕ mir, că maĭ sûnt încă în viață.

Acestea sûnt în privirea crescereĭ fiuluĭ D-Vóstră părerile mele, schițate cum s'a putut în cadrul epistoleĭ presente, care și așa a eșit maĭ lungă, decât credeam.

Imĭ veți permite a Vĕ ruga, să nu Vĕ supĕrați, déca, fără voia și intențiunea mea, Vĕ veți fi simțind atinsă prin vre-un cuvênt la adresa stim. D-Vóstre persóne ca conducĕtóre a crescereĭ scumpuluĭ D-Vóstrĕ fiŭ.

M'ați rugat, să'mĭ daŭ părerea, și eŭ n'am făcut alta, decât V'am făcut mărturisirile mele referitóre, fără nicĭ o reservă, franc și liber, în interesul bine chibzuit al copiluluĭ D-Vóstră, și în interesul bine înțeles al D-Vóstră însă'și ca mamă, pentru ca descoperirile mele, făcute cu tótă francheța, să Vĕ pótă servĭ ca conductor în crescerea celorlaltĭ copiĭ, ce'ĭ maĭ aveți.

Și acum, Dómna mea, permiteți'mĭ să încheiŭ cu dorința de a ne maĭ întâlnĭ cât de curênd pe tĕrêmul conversațiunilor nóstre asupra acesteĭ chestiunĭ, care eŭ o aflu cea maĭ importantă, și să Vĕ rog, să primiți asigurațiunea deosebiteĭ mele stime.

Ioan Popea.

Bibliotecile şcolare.

Intre „mijlócele de învĕţământ," pe care autorităţile le recomândă şi cer ca să le posédă diferitele şcóle, bibliotecile şcolare ocupă un loc dintre cele dintâiŭ. Autorităţile nóstre confesionale aŭ recunoscut şi ele însemnătatea cea mare a bibliotecilor şcolare, şi astfel aŭ dispus în regulamentele lor, ca şi şcólele nóstre să fie înzestrate cu asemenea biblioteci.

Şi în adevĕr, décă vom consulta diferitele rapórte, ce sĕ presentézĕ Consistórielor şi Ordinariatelor nóstre, séŭ décă vom cere informaţiuni dela directorii deosebitelor şcóle, vom rĕmâné cu impresiunea, că institutele nóstre de învĕţământ — înţeleg aicĭ în prima linié învĕţământul primar — în genere sûnt înzestrate cu bibliotecile, despre care e vorba.

Dar décă ne vom interesa maĭ de aprópe de lucrul acesta, décă vom cerceta la faţa loculuĭ, ce sĕ înţelege sub cuvêntul „bibliotecă," de bună sémă în cele maĭ multe casurĭ vom rĕmâné cu totuluĭ tot desilusionaţĭ. Ne vom convinge, — trebue să o constatez cu cea maĭ mare părere de rĕŭ — că în fórte multe, décă nu în cele maĭ multe casurĭ sub numele bine sunător de „bibliotecă" sĕ înţelege o colecţiune de vre-o ḑece, douĕ-ḑecĭ de cărţĭ şi cărticele pline de praf şi aruncate în cine scie ce unghiŭ al şcóleĭ, colecţiune, care de obiceiŭ sĕ alcătuesce din câte-va manuale învechite, după care învĕţătorul şi-a făcut odinióră studiile sale, din câte-va protocóle ale sinódelor şi congreselor bisericescĭ-naţionale şi din câte-va broşurĭ în limba maghiară, pe care Inaltul Regim obicĭnuesce de un timp încóce a le distribuí prin inspectoriĭ sĕĭ şcólelor nóstre.

Va să ḑică, sub împrăfoşatele colecţiunĭ, despre care e vorba, orĭ şi ce sĕ póte înţelege, numaĭ *o bibliotecă şcolară* nu. Sûnt şi ele, pentru-că trebue să fie, şi pentru-că în fiecare an trebue să sĕ raporteze despre esistenţa séŭ neesistenţa lor. In chipul acesta unul din cele maĭ importante mijlóce de învĕţământ, care la alte popóre a făcut minunĭ, rĕmâne neaplicat, şi prin urmare nu póte esercita asupra tinerimeĭ şi în genere asupra poporuluĭ nostru influinţele sale binefăcĕtóre.

Eĭ bine, ce sĕ recere dela o adevĕrată bibliotecă şcolară? Cum trebue să fie ea întocmită, ca să corĕspundă

pe deplin recerințelor pedagogice și ca să aducă în adevĕr folosul, ce sĕ aștéptă dela o asemenea întocmire? —

Biblioteca școlară trebue să fie mai întâiŭ și mai întâiŭ *un adevĕrat isvor de cunoscințe pentru învĕțător.*

Invĕțătorul nu este ca sfêntul sóre, care luminéză pe toți și pe tóte, fără să pérdă vre odată ceva din intensitatea luminei sale, ci mai bine sĕ póte asemăna cu lampa, a căreĭ lumină sĕ micșoréză din ce în ce, până când în urmă sĕ stinge cu totul, décă nu sĕ mai primenesce și décă nu sĕ mai adaugă uleiul dintr'ênsa. Décă voesce să rĕmână orĭ și când la înălțimea misiuneĭ sale, învĕțătorul trebue să studieze necontenit, să caute a'și înmulți tot mai mult capitalul de cunoscințe câștigat în decursul preparațiuneĭ sale.

Spre scopul acesta din nicĭ o bibliotecă școlară n'ar trebuí să lipséscă puținele scrieri pedagogice de valóre, pe care le avem lucrate séŭ prelucrate în limba nóstră, ér' décă învĕțătorul cunósce vre una din limbile mai culte universale, pe lângă scrierile românescĭ s'ar puté procura și câte-va opurĭ mai de căpeteniă scrise în aceste limbĭ, din specialitatea pedagogieĭ și didacticeĭ. Pe lângă acésta fiecare din disciplinele, ce sĕ propun în școla poporală — căcĭ despre acésta este mai cu sémă vorba în rêndurile de față, — ar trebuí să fie representată prin câte-va scrieri scientifice, pe care învĕțătorul să le pótă consulta, când cere trebuința, și cu ajutorul cărora să pótă redeștepta în memoria sa ideile întunecate de influințele timpuluĭ, să delăture lacunele, ce póte ar fi mai rĕmas în cercul cunoscințelor sale, și peste tot să țină pas cu progresul sciinteĭ.

Lipsind aceste isvóre, comunicările învĕțătoruluĭ cătră școlariĭ sĕĭ — de cum-va nu'l va însufla duhul sfênt, ceea-ce în timpul nostru realist este ceva greŭ de așteptat — vor devení din ce în ce mai secĭ, mai sarbede, până când în urma urmelor prelegerea luĭ va fi o pustiă nemărginită, fără arborĭ, fără verdéță și fără vre un isvor rĕcoritor; un tic-tac monoton al unuĭ orologiŭ vechiŭ și ruginit, numaĭ bun ca să adórmă chiar și pe copiiĭ ceĭ mai deștepți și ceĭ mai cu viață.

Mĕ va întreba însă cine-va: Pentru-ce aceste cărți sĕ afle tocmaĭ în biblioteca școlară, și nu în biblioteca particulară a învĕțătoruluĭ?

Negreșit, nu-ĭ va păré rĕŭ nimĕnuĭ, și cu atât mai bine

va fi, décă învĕţătorul îşĭ va procura singur scrierile maĭ sus amintite; avênd însă în vedere salarisarea învĕţătorilor noştri şi desele lor permutărĭ dela un loc la altul, nu cred, că acésta va fi în tóte casurile cu putinţă. Afară de aceea învĕţătoriĭ tinerĭ (începĕtorĭ), carĭ aŭ a acoperí din mica lor remuneraţiune o mulţime de trebuinţe, ar rĕmâné prea multă vreme lipsiţĭ de sprijinul intelectual, ce l'ar puté găsí într'o bibliotecă şcolară bine întocmită. —

Va să ḑică, în prima linia biblioteca şcolară trebue să cuprindă scrierile de lipsă pentru învĕţător.

Dar nu este destul numaĭ cu atâta. *Şcolariĭ încă cer şi trebue să priméscă partea lor.* Biblioteca şcolară are să fie pentru elevĭ o comóră preţiósă, care să deştepte şi să ţină pururea viŭ interesul lor pentru sciinţă; ea este menită să completeze şi să consolideze cunoscinţele lor câştigate în clasă, este menită să-ĭ prepare pentru viaţa ulterióră şi să facă dintr'ênşiĭ nisce adevĕraţĭ sprijinitorĭ aĭ literaturei naţionale.

Scriitoriĭ noştri sĕ plâng pe tóte tonurile şi aprópe în fiecare ḑi, că întreprinderile lor nu sûnt sprijinite, că poporul nostru este nepăsător faţă de literatura naţională, că nu cetesce maĭ nimic şi că prin urmare întreprinderile cele maĭ folositóre şi cele maĭ vrednice de sprijinul obştesc după o scurtă durată trebue să cadă, şi astfel intenţiunile cele maĭ bune, silinţele cele maĭ neobosite sûnt paralisate de indiferentismul „ca şi înnăscut“ al poporuluĭ nostru.

Vina la acésta o pórtă în mare parte şcólele nóstre.

In multe şcóle de ale nóstre meşteşugul cetituluĭ sĕ consideră încă şi astădĭ ca *scop*, şi nu ca *mijloc*, şi astfel acéstă desteritate atât de importantă pentru viaţa omenéscă, chiar câştigată într'un grad destul de însemnat, nu sĕ folosesce după cuviinţă, ci după eşirea din şcólă a elevuluĭ, ca orĭ şi ce deprindere lăsată în părăginire, perde din ḑi în ḑi tot maĭ mult din perfecţiunea sa, până ce în urma urmelor evaporéză aprópe cu totul.

Ca să nu sĕ întêmple astfel, şi ca desteritatea, despre care e vorba, să sĕ întrebuinţeze conform misiuneĭ sale, învĕţătorul trebue să deştepte de timpuriŭ în eleviĭ sĕĭ interes faţă de cărţile folositóre, să-ĭ facă a simţí o adevĕrată plăcere, când vor lua în mână o carte românéscă bine scrisă, să-ĭ înveţe a deosebi scrierile bune şi folositóre de cele ne-

trebnice séŭ chiar periculóse; cu un cuvênt să-i prepare de micĭ pentru timpul, când vor fí marĭ și vor avé să judece cu mintea lor și să sĕ misce pe piciórele lor.

Acestea tóte însă învĕțătorul nu le va puté îndepliní, décă va fí silit să rĕmână numaĭ și numaĭ pe lângă cârțile, pe care copíiĭ le întrebuințézĕ în prelegere, pe lângă manuale.

Sĕ nasce însă întrebarea, décă posede literatura nóstră cărțile de lipsă pentru tinerime, décă învĕțațiĭ noștri s'aŭ îngrijit, ca generațiunile, ce sûnt în desvoltare, să nu fie lipsite de nutremêntul spiritual de lipsă?

Este adevĕrat, că literatura nóstră nu dispune de aceea variațiune de scrierĭ destinate pentru tinerime, pe care o observăm la popórele maĭ înaintate în cultură decât noĭ; este adevĕrat, că noĭ nu avem nisce serĭi de lucrărĭ pentru tinerime, împărțite după etățĭ, după cum d. e. le aŭ Germaniĭ, Francesiĭ séŭ Englesiĭ; este adevĕrat, că la noĭ nu apar jurnale întocmite anume pentru copiĭ și pentru copile, după cum apar d. e. la concetățeniĭ noștriĭ Maghiarĭ*), — cu tóte acestea unele începuturĭ le avem și noĭ, și la noĭ s'aŭ dat la ivélă unele scrierĭ, care sĕ pot întrebuința cu destul succes chiar și în școlele, pe care le privesc maĭ cu sémă aceste rênduri.

Ajunge cred, décă amintesc aicĭ „Biblioteca pentru tinerimea de ambele secse," prelucrată de I. M. Rîurénu (în scrierile căreia însă nu ar fi rĕŭ, décă s'ar face unele schimbărĭ cu privire la limbă și la ortografiă), unele broșurĭ din „Biblioteca poporală" a „Tribuneĭ"; „Biblioteca copiilor," edată de librăria N. I. Ciurcu din Brașov (escepționând broșurile, în care sĕ cuprind unele piese nereușite, cum e d. e. broșura 18**); „Biblioteca pentru tinerimea română," edată de „Societatea pentru literatura și cultura română" din Bucovina; „Biblioteca" societățiĭ „Școla română"; pentru școlariĭ maĭ desvoltațĭ „Satul cu comorile" al d-luĭ N. Petra-Petrescu, etc. —

Dar după împrejurările, în care trăesce poporul nostru, nicĭ atâta nu este de ajuns. Bibliotecile nóstre școlare, cu deosebire în comunele dela țéră, ar trebuí să fie totodată *nisce adevĕrate biblioteci poporale*, care să lege și maĭ tare

*) In România, pare-mi-sĕ, s'aŭ făcut câte-va încercărĭ, care însă n'aŭ isbutit.

**) Vedĭ Nr. 1. al acesteĭ foĭ: Bibliografie.

pe sătenul român de școla din comuna sa, și care, procurându-i o petrecere plăcută și folositóre, să'l ferească de atâtea deprinderi rele, cu care'și omóră timpul liber, slăbănogindu'și atât trupul, cât și sufletul.

Ah, ce priveliște frumósă ar fi, când în sérile lungi de iérnă aĭ vedé pe sătenii noștri adunați într'o încăpere a edificiului școlar și aici preotul séŭ învățătorul le-ar cetí și le-ar tâlmăcí câte un interesant capitol din vre-o scriere alcătuită anume pentru popor, séŭ când Dumineca după eșirea din biserică aĭ vedé pe țeranii și țerancele nóstre mergênd la școlă și cerênd din biblioteca școlară o povestire, o carte despre economia casnică, despre păstrarea sănătății, etc.!

In privința acésta, după cum ne împărtășesc diarele din România, acolo s'a început o mișcare vrednică de tótă lauda. Ar fi de dorit numaĭ ca zelul de a forma lângă școle bibliotecĭ destinate pentru popor să fie împreunat cu destulă pricepere la alegerea materialuluĭ pentru cetit, ca nu cum-va celor puțin pregătiți să li sĕ dea lucrurĭ prea grele pentru priceperea lor, și astfel în loc de atragere să sĕ deștepte într'ênșiĭ disgust față de noul mijloc de cultură, ce începe a sĕ întrebuința. —

Tóte acestea sûnt bune, îmĭ va obiecta cine-va la urma urmelor; dar cu ce să procurăm biblioteca școlară-poporală, despre care s'a vorbit până acum; unde sûnt mijlócele, cu care s'ar puté suporta cheltuelile, ce sĕ recer pentru așa ceva? . . .

Mijlócele le veĭ găsí de bună sémă, décă veĭ lua maĭ de aprópe în considerare împrejurările, în care sĕ află comuna, pe care voescĭ să o îndestrezĭ cu asemenea bibliotecă. Atâta îțĭ observ, că nu trebue să facĭ tot dintr'odată, ci pe rênd, încet cu încetul. Astădĭ procurĭ o carte de lipsă pentru învățător, mâne una pentru școlarĭ, poĭ-mâne una pentru popor, și așa maĭ departe.

Ia-te cu binele pe lângă epitropiĭ bisericeĭ, și vedĭ, că póte tot sĕ va maĭ fi aflând pe fundul lădiĭ vre-un zlot, doĭ, cu care veĭ puté face începutul. Nu pregeta maĭ departe a'l visita la ziua numeluĭ pe badea Marcu bocotanul, și caută a'l ambiționa să dea și el câțĭ-va zeceriĭ pentru cărțile școleĭ, din care sĕ vor puté lumina până și nepoțiĭ și strănepoțiĭ luĭ. De altă parte bagă de sémă, ca la pro-

curarea cărților și la purtarea socotelilor să fi cât se póte de acurat, și totodată ca de timpuriu să facĭ pe consătenii tĕi să simță binefacerile uneĭ bibliotecĭ școlare bine întocmite. —

Nu-i vorbă, și Consistóriele, precum și despărțĕmintele „Asociațiunii transilvane“ ar puté să facă câte ceva în acéstă privință.

Andreiu Bârseanu.

Predarea practică a bucăților de cetire.

Înainte de a vorbí despre predarea practică a bucăților de cetire, ar fi fost consult a vorbí fie și numaĭ în schițe generale despre *învĕțământul cetireĭ* în școlele nóstre elementare; dar de óre-ce astfel articolul meu ar fi eșit prea lung, dreptul de a suplini golul acesta mi'l reserv pentru o altă ocasiune, și acum deodată mĕ mărginesc numaĭ pe lângă tesa, ce mĭ-am luat.

Cartea de cetire este de cea maĭ mare însemnătate pentru desvoltarea minții școlaruluĭ; de aceea ea și trebue să fie centrul întregeĭ vieți școlare. A percurge cartea de cetire numaĭ pagiuă de pagină nu este de ajuns, ci din contră sĕ pretinde ca una dintre cele maĭ însemnate datoriĭ ale învĕțătoruluĭ, ca el să sĕ pregătéscă încă dela începutul anuluĭ școlar și să alégă pentru învĕțămêntul limbistic — cetire, gramatică, ortografie, compositiunĭ libere — tóte acele bucățĭ de cetire, séu numaĭ părțĭ din ele, care sĕ potrivesc cu relațiunile claseĭ sale.

Întrebuințarea rațională a cărții de cetire presupune o cunoscință esactă a eĭ, și un învĕțător activ va lua cartea de cetire în mână și afară de timpul de școlă, va scruta prin ea și-și va face notițe.

Numaĭ acel învĕțător va fi în stare să conducă pe școlariĭ sĕĭ la înțelegerea uneĭ bucățĭ de cetire, care și-a însușit pe deplin cuprinsul aceleĭ bucățĭ și a preparat-o maĭ înainte cu îngrijire. E vorba așa-dară de un studiu neîntrerupt, de o activitate continuă. Cuvintele, care daŭ ocasiune la esplicărĭ maĭ detaliate, trebuesc subliniate cu creionul. De mare ajutor i vor fi învĕțătoruluĭ și notițele însemnate pe marginea foilor cărții.

Nicĭ odată să nu li sĕ dea școlarilor o bucată de cetire, maĭ înainte de a li sĕ fi făcut cunoscut cuprinsul aceleia și maĭ înainte de a fi cetită ca probă (model) din partea învĕțătoruluĭ și acésta maĭ vêrtos în clasele înferióre.

Școlariĭ trebue să fie pregătiți mai înainte pentru bucata de cetire, ca pentru orĭ și care altă lucrare. Procederea este în general următórea:

1. Convorbire scurtă asupra titluluĭ bucățiĭ de cetire. Aci vin esplicările noțiunilor mai grele la bucățile de cuprins geografic, istoric, séŭ din sciințele naturale, care esplicărĭ aŭ să premérgă cetituluĭ pentru o mai ușóră înțelegere a acelor bucățĭ. Tot aci vine și intuirea diferitelor obiecte, descrierea unor localități, căutarea numirilor geografice și arătarea lor pe hartă (mapă); elucidarea (lămurirea) evenimentelor istorice prin tablouri, care representă starea de cultură a timpuluĭ, despre care e vorba, — costumele și zidirile din acele timpurĭ. Nemțiĭ d. e. sĕ folosesc aci de „Kulturhistorischer-Atlas“ de Eye, și mai cu sémă de așa numitele „Münchener-Bilderbogen“, care conțin un tesaur nesecat pentru școlă.

La aceste pregătirĭ este de observat însă ca învĕțătorul să nu sĕ depărteze prea tare de obiect, să nu aducă înainte prea multe și să nu crédă, că trebue să vorbéscă dintr'odată despre tot, ce se atinge de acest obiect. Adevĕrata artă de a instruí constă întru aceea de a pune pe tapet în fiecare oră, în fiecare prelegere numaĭ ceea ce este mai necesar, și a revení apoĭ din când în când la cele spuse și a le esplica mai pe larg. Décă bucata de cetire este ilustrată, atunci privirea chipuluĭ sĕ face séŭ înaintea convorbireĭ asupra titluluĭ, séŭ după acésta, séŭ în fine la alt loc potrivit.

2. Espunerea persónelor, a loculuĭ unde sĕ petrece acțiunea, a timpuluĭ, a împrejurărilor etc. Acésta este întocmaĭ ca și arĕtarea unuĭ afiș de teatru; capitolele, în care și-a împărțit învĕțătorul bucata de cetire, sûnt actele.

3. Istorisirea după capitole a cuprinsuluĭ bucățiĭ de cetire cu esplicațiunĭ, întru cât acestea nu s'aŭ făcut sub Nro. 1. La fiecare istorisire trebue băgat de sémă să sĕ procédă astfel, ca esplicările să fie tot mai desvoltătóre. Forma istorisireĭ sĕ transformă pe nesimțite într'o formă întrebătóre, făcêndu-sĕ școlariĭ să nu pérdă din vedere obiectele séŭ părțile, despre care li sĕ istorisesce; să prindă motivele, care aŭ condus pe persónele, ce figuréză în descriere; să caute urmările, ce rees din faptă; să cerceteze și să'și imagineze și alte circumstanțe mai depărtate, pe care i le-a spus învĕțătorul, etc.

4. Istorisirea din partea școlaruluĭ. Învĕțătorul pune întrebărĭ, care să ușureze istorisirea.

5. O schițare scurtă din partea învĕțătoruluĭ.

În decursul acestor pregătirĭ școlarĭĭ n'aŭ deschis încă cartea; mânile sûnt puse pe bancă și ochiĭ lor sûnt aținticĭ asupra învĕțătoruluĭ.

6. Cetirea de probă a pieseĭ din partea învĕțătoruluĭ cu esplicațiunĭ limbistice și cu arĕtarea adevĕrateĭ întonărĭ. Cuvinte însemnate din punct de vedere ortografic sĕ scriŭ pe tablă, de unde școlarĭĭ le copiază în caete, pasagele maĭ grele trebuesc repetite de învĕțător, de câțĭ-va dintre școlarĭĭ maĭ bunĭ, și în fine cetite chiar și în cor.

Numaĭ după aceste pregătirĭ li sĕ póte da școlarilor bucata de cetire ca lecțiune a casă.

În ora următóre sĕ cetesce bucata de cătră școlarĭ. Școlarul trebue să istoriséscă pe scurt ceea-ce a cetit, întru cât e posibil, cu cuvintele proprĭĭ. Bucata trebue cetită în aceeașĭ oră de maĭ multe orĭ. În fine sĕ face un reasumat din partea școlaruluĭ despre întreg cuprinsul bucățiĭ, și sĕ caută ordinea, după care sûnt arangiate ideile. Punctele principale sĕ scriŭ pe tablă, și apoĭ cu ajutorul acestor puncte urméză istorisirea verbală séŭ în scris a celor cetite.

Așa d. e. putem avé la piesa „Calul“ din Cartea de cetire a d-luĭ *I. Popescu* următórea dispositiune:

Ce este calul?

cap, gât, picióre } ținuta, mișcarea

ochĭ, urechĭ

cómă, pĕr

copite

códă

activitate

folos

proprietățĭ

rassă

nutremênt, îngrijire.

Tot după planul acesta sĕ póte face și descrierea unuĭ alt animal ca lucrare în scris.

O ast-fel de pregătire minuțiósă este necesară numaĭ la bucățile maĭ grele din clasele maĭ înalte ale școleĭ elementare. Pentru bucățĭ maĭ ușóre, ca d. e. cele pentru classa primă și a doua, e de ajuns:

1. Espunerea cuprinsuluĭ din partea învĕţătoruluĭ cu esplicărĭ;

2. Povestirea din partea şcolaruluĭ;

3. Cetirea din partea învĕţătoruluĭ cu explicaţiunĭ limbistice;

4. Cetirea din partea şcolaruluĭ şi istorisirea celor cetite;

5. În fine schiţarea (reasumarea) cuprinsuluĭ din partea unuia séu maĭ multor şcolarĭ cu ajutorul întrebărilor puse de învĕţător, séu chiar cu ajutorul uneĭ dispositiunĭ scrise pe tablă. —

Urmézĕ acum tractarea uneĭ bucăţĭ ca model după regulele arĕtate maĭ sus. Voiŭ alege o bucată uşóră din Abecedar, şi anume din Abecedarul meŭ tipărit în Craiova şi introdus în şcólele din România prin ordin ministerial. Piesa este următórea:

Ceĭ doĭ ţapĭ.

Intr'un sat sĕ aflaŭ odată doĭ ţapĭ. Aceştia aveaŭ córne marĭ şi câte o barbă lungă. În cap însă aveaŭ puţinĭ creerĭ. Odată s'aŭ întâlnit ţapiĭ aceştia p'o punte îngustă. Puntea era pusă peste un rîŭ adânc. Un ţap voia a trece dincolo de rîŭ, celălalt dincóce. Decĭ dice ţapul cel cu barba albă: „fă-mĭ loc să trec, căcĭ eŭ sûnt maĭ bĕtrân!“ — „Ba fă-mĭ tu mie,“ — rĕspunse cel cu barba négră — „căcĭ eŭ am apucat maĭ întâiŭ pe punte!“

Pentru-că nicĭ unul, nicĭ altul nu voia să sĕ dea la o parte, ţapiĭ s'aŭ isbit ast-fel în capete, în cât aŭ căḑut amêndoĭ d'odată în rîŭ.

Rîul era aşa de adânc, că ţapiĭ abia cu înotatul aŭ putut eşí érăşĭ la ţĕrm.

Procederea.

Privirea chipuluĭ (ilustraţiuneĭ).

Ce animale sĕ vĕḑ în acest chip?

Ce are ţapul pe cap?

Ce atârnă sub fălcile ţapuluĭ?

Întregire: În icónă eŭ vĕḑ doĭ ţapĭ. Ţapul are pe cap douĕ córne.

Sub fălcile ţapuluĭ atêrnă o barbă lungă.

Pe ce staŭ aceştĭ doĭ ţapĭ?

Istorisire desvoltătóre: Aceştĭ doĭ ţapĭ staŭ p'o bârnă; arată bârna! Bârna este pusă preste o grópă. În grópă curge apă. O apă, care curge şi este latĕ, sĕ numesce rîŭ.

Unde staŭ aceştĭ doĭ ţapĭ?

Preste ce este pusă bârna?

Ce curge în grópă?

Cum sĕ numesce o apă, care curge și este lată?

Ce este rîul?

De ce aŭ pus ómeniĭ bârna preste rîŭ?

Cum se numesce bârna aceea, ce este pusă preste rîŭ, ca să l pótă ómeniĭ trece?

Care aț̦ĭ vĕḑut vr'odată o punte? Unde aĭ vĕḑut puntea?

Uscatul de lângă apă se numesce ț̦ĕrm. Cum sĕ numesce uscatul de lângă apă?

Ce numim noĭ ț̦ĕrm? Ce este ț̦ĕrmul? Care uscat sĕ numesce ț̦ĕrm?

Maĭ uitaț̦i-vĕ înc'odată la ț̦apĭ!... Se uită eĭ óre frumos unul la altul? Ce fac eĭ cu córnele?

Despre aceș̦tĭ doĭ ț̦apĭ sĕ află o istorie în cartea vóstră; eŭ vĕ voiŭ istorisí-o. Ascultaț̦ĭ numaĭ!

Într'un sătic sĕ aflaŭ doĭ ț̦apĭ, etc. până „eŭ am apucat maĭ întâiŭ pe punte!“ Prin „puț̦inĭ creerĭ în cap“ are a sĕ înț̦elege, că eĭ aveaŭ puț̦ină minte, adecă eraŭ proș̦tĭ.

Despre cine v'am povestit eŭ?

Ce aveaŭ ț̦apiĭ pe cap?

Dar sub fălcĭ ce aveaŭ?

Care mĭ-ar sci spune acum acéstă poveste?

Ascultaț̦ĭ, ce s'a maĭ întêmplat încă cu eĭ: Fiind-că ț̦apiĭ nu voiaŭ să'ș̦ĭ facă unul altuia loc, ca să trécă, s'aŭ ridicat amêndoĭ cu piciórele de dinainte în sus și s'aŭ buș̦it aș̦a de tare în capete, că aŭ căḑut amêndoĭ deodată în apă. Rîul era atât de adânc, încât ț̦apiĭ abia cu înotul aŭ putut eș̦í érăș̦ĭ la uscat.

Unde s'aŭ fost întâlnit aceș̦tĭ doĭ ț̦apĭ?

Unde ducea puntea?

Cum era apa din rîŭ?

Unde voia să mérgă un ț̦ap?

Dar celălalt?

Ce a ḑis ț̦apul cel cu barba albă?

Pentru ce nu voia să-ĭ facă loc celuilalt ț̦ap?

Și ce i-a rĕspuns ț̦apul cel cu barba négră?

De ce nu voia el să-ĭ facă loc ț̦apuluĭ cu barba albă?

Aŭ voit ț̦apiĭ să'ș̦ĭ facă loc unul altuia?

Ce aŭ arĕtat eĭ unul cătră altul?

Și ce aŭ făcut cu córnele?

Cum era puntea?

Și ce urmare a avut buș̦itura lor în capete?

Întregire: Ce ar fí trebuit să facă țapiĭ, ca să nu cadă în apă? Cum aŭ fost țapiĭ, fiind-că nu s'aŭ învoit a'șĭ face loc unul altuia?

Țapiĭ aŭ fost *uricioșĭ*. Sĕ află și copiĭ de aceia, carĭ nu sĕ învoesc unul cu altul; astfel de copiĭ sĕ numesc tot uricioșĭ séŭ *neprietinoșĭ*.

Cum sûnt copiiĭ aceia, carĭ nu se învoiesc unul cu altul? —

În fine cetesce învĕțătorul maĭ întâiŭ el singur bucata de cetire, cât sĕ póte de bine și de frumos, apoĭ provócă pe unul din școlarĭ a cetí și el odată propositiunea primă până la punct. După aceea pune întrebărĭ asupra fiecăruĭ membru al propositiuniĭ cetite și maĭ esplică icĭ-colea câte un cuvênt, care crede, că ar avé lipsă de esplicare. d. e. Despre cine e vorba în acéstă propositiune? Ce fel de animale sûnt țapiĭ? Maĭ scire-aĭ spune și alte animale domestice? Cum sĕ numesce păzitorul caprelor? Dar al oilor? Dar al cailor?..... Unde sĕ aflaŭ acești doĭ țapĭ? Cu ce sĕ ocupă ómeniĭ din sate? Maĭ cetesce înc'odată propositiunea acésta, și începe cu „*odată*“! Pune în loc de „*țapĭ*,“ cuvêntul „*capre*.“

Așa pe rênd sĕ tractézĕ propositiunile din bucata întrégă. În fine sĕ deprinde cetitul bine și pe urmă li să dă școlarilor bucata de cetire ca lecțiune acasa pe ora viitóre, ba li sĕ póte da chiar să o copieze.

Tot în modul acesta sĕ esplică și poesiórele din cartea de cetire. Sĕ cetesc cu întonare adevĕrată, sĕ învață de rost, și — avênd melodie — sĕ pot și cânta.

Domețiu Dogariu.

Împovărarea intelectuală și șederea prea multă în școlă.

(Din revista medicală „Spitalul“.)

Sûnt mulțĭ anĭ, de când numĕroșĭ medicĭ, atât din Franța cât și din alte părțĭ, aŭ semnalat incovenientele, ce resultă din excesulŭ munceĭ intelectuale și al șederei prelungite în scolĭ, fără ca lumea scientifică să fi dat acesteĭ importante cestiunĭ însĕmnĕtatea, ce merită din punctul de vedere al igieneĭ școlare. Abia anul acesta, grație D-lui *Lagneau*, care a sulevat din noŭ acéstă cestiune atât de veche dar din ce în ce maĭ urgentă, Academia de Medicină din Paris a găsit necesar de a numí o comisiune compusă din D-niĭ *Larrey, Bergeron, Dujardin, Beaumetz, Proust* și *Lagneau*, însărcinând-o de a studia cestiunea școlară. Resulta-

tul acestuĭ interesant studiŭ a fost comunicat Academieĭ în ședința dela 17 Maiŭ de cătră raportorul comisiuneĭ, D-l *Lagneau*

În acest raport, redigeat cu multă conscĭință și erudițiune, D-Sa indică principalele stărĭ morbide, pe care le atribue *împovărăreĭ intelectuale* și *sedentarităței în școlĭ*. Acestea ar fi: *miopia, felurite diformațiunĭ, oblicuităț ale basinului, inegala ridicare a umerilor, turburărĭ digestive o nutrițiune insuficientă anemie, lesiunĭ dintare, ftisie, diferite turburărĭ nervóse, predispositiunĭ la maladiĭ epidemice, și infirmităț, care se arată în general în proporție maĭ mare la aceia, carĭ urmézŭ școlĭ superióre.*

Pentru a prevenĭ aceste stărĭ morbide, raportorul propune modificarea programelor de învețământ, lăsând însă acéstă sarcină autorităților școlare, ca maĭ competente în acéstă materie. D-Sa nu se ocupă decât cu mĕsurile igienice, fixând după etate órele și repartițiunea munceĭ intelectuale, a somnuluĭ, a mâncăreĭ, și propunênd înlocuirea internatelor prin externate, ér în urmă formuléză următórea conclusiune: „*Academia de medicină atrage atențiunea autorităților publice asupra gravelor consecințe ale împovărăreĭ intelectuale și ale sedentarităței în școlĭ primare, licee și școlĭ speciale, și asupra necesităței de a aduce maĭ reforme în modul și programele de studiŭ actualmente adoptate*“

In urma acestuĭ raport, cestiunea școlară a început să agite tóte spiritele în cercurile culte din Franța. Ómenii de sciință, vĕdênd că ea pune în joc sănĕtatea generațiunilor tinere, și prin urmare privesce viitorul țĕreĭ, aŭ căutat să o elucideze, discutând-o în cele maĭ multe societăț savante, și publicând asupra eĭ articole remarcabile, atât în ziare politice cât și în reviste scientifice. În Academia de Medicină, maĭ cu sémă, ea a dat loc la lungĭ și memorabile desbaterĭ, în care ceĭ maĭ ilustri oratorĭ aŭ luat rênd pe rênd cuvêntul pentru a aprofunda maĭ bine și a deslega într'un mod maĭ practic acéstă arĭetóre problemă. Regretăm, că lipsa de spațiŭ nu ne permite a resuma tóte aceste interesante discursurĭ, ne vom mărginĭ dér a indica în trécĕt punctele maĭ principale sulevate de Academicianĭ, și care n'aŭ fost studiate în raportul D-luĭ Lagneau.

Astfel D-l *Brouardel*, în un discurs fórte elocent, a insistat asupra necesităței de a muta tóte internatele afară din oraș, la aer, unde ar trebuí să sĕ impună elevilor de a face un esercițiŭ egal cu acela al studiilor. D-l *Colin d'Alfort* a propus într'un mod judicios: 1-iŭ de a limita munca școlară după terminul mijlociŭ al forțelor, pe care fiece vêrstă le póte desvolta; 2-a supresiunea,

reducțiunea séu caracterul facultativ al materiilor inutile, pentru a da studiilor importante, necesare, cea mai mare extensiune posibilă; 3-a adaptațiunea fiecăruĭ fel de studiu cu facultățile și aptitudinea indivizilor.

D-l *Lancereaux*, deși sĕ îndoesce despre gravitatea și frequența consecințelor provenite din munca exagerată și sedentaritatea școlară, totuși recunósce, că programele, adese-orĭ prea încărcate, chiar în clasele inferióre, nu sûnt totdéuna în proporțiune cu desvoltarea intelectuală a elevilor. Intre altele D-sa e de părere a sĕ cere dela autorități, ca aerul, lumina și hrana să fie distribuite în mod suficient.

D-l *Hardy* a arătat ca causă a slăbiciuneĭ fisice a elevilor réua instalațiune a școlelor, și a atras atențiunea asupra inconvenientelor sculăreĭ prea matinale, mai cu séma în timpul erneĭ.

Chĭar D-l *Peter*, a căruĭ independență de spirit îl pune adese-orĭ în posițiune de a se lupta singur în contra tuturor, în un discurs strălucit, a arătat consecințele desastruóse ale împovărareĭ. Pentru D-Sa oboséla cerebrală ca și cea musculară se manifestă prin simptome analóge: durere și impotență. Fenomenele, care resultă din acéstă causă, sûnt, după gradul împovărareĭ: cefalalgie, care totdeauna este simptomul primordial și necesar, al 2-a febra de ostenélă, și în fine, ca cea mai gravă consecință, febra tifoidă și tuberculósă. D-sa, terminând, conchide, că atât programele cât și igiena școlară trebuesc reformate: „Tinerimea francesă are trebuință de o lege Roussel“, a dis D sa.

E deun de remarcat, că în tot cursul desbaterilor, carĭ aŭ durat vre-o 10 ședințe, marea maioritate a oratorilor aŭ fost de acord în a protesta energic în contra programelor actuale. Chiar ceĭ-ce aŭ esprimat óre care îndoială, séu aŭ negat, că ar exista o împovărare, aŭ fost unanim în a recunósce, că în igiena școlară există multe inconveniente, ce trebue cu orĭ-ce preț înlăturate.

In fine, după o vie discuțiune, în ședința dela 9 August, Academia a votat următorul avis, formulat de d-niĭ *Hardy* și *Trelat*:

„Academia de Medicină atrage atențiunea autorităților publice asupra necesităței de a modifica conform legilor igienice și exigențelor desvoltăreĭ fisice a copiilor și adolescenților, regimul actual al stabilimentelor școlare.

Ea crede, că colegiele și liceele pentru elevĭ internĭ trebue instalate la țéră; 2° că locurĭ spațióse, bine expuse, trebue reservate pentru recreațiunĭ; 3° că salele pentru clase trebuesc ameliorate din punctul de vedere al lumineĭ și al aerisireĭ.

Fără a se ocupa de programele studiuluĭ, a căror simplificaţiune ea de altminterĭ o doresce, Academia insistă asupra următórelor puncte:

1° Prelungirea durateĭ somnuluĭ pentru elevĭ maĭ puţin înaintaţĭ în etate; 2-a pentru toţĭ eleviĭ diminuarea timpuluĭ consacrat studiilor şi claselor, adecă vieţeĭ sedentare, şi creşterea proporţionată a timpuluĭ pentru recreaţiunĭ şi exerciţii; 3-a necesitatea imperiósă de a supune pe toţĭ eleviĭ la exerciţiĭ cuotidiane de distracţiunĭ fisice, proporţionate cu vêrsta (marşurĭ, alergărĭ, sărituri, mişcărĭ regulate şi prescrise, gimnastică cu aparate, scrime de tóte felurile, jocurĭ de forţă, etc.)" *S. I. Olchowski.*

Christofor Columb şi descoperirea Americeĭ.

Schiţă istorică.*)

I.

Strêmtoraţĭ cu totul în mica lor ţéră de cătră ceealaltă populaţiune a Peninsuleĭ pyreneice, Portugesiĭ se vĕdură siliţĭ a'şĭ îndrepta atenţiunea lor asupra altor regiunĭ, şi fiind că pe Marea mediterană nu puteaŭ ţiné piept cu oraşele italiene, începură a face escursiunĭ încă de timpuriŭ la ţermurii nord-vesticeĭ aĭ continentuluĭ african. Escursiunile acestea căpĕtară o formă maĭ hotărîtă şi un impuls deosebit la stăruinţele iubitoruluĭ de sciinţă principe Henric, supranumit „Navigatorul" (1394—1460), sub a căruĭ energică conducere — deşi făcută de acasă, din Lissabona — corăbiile portugese ajunseră pe lângă ţĕrmurii vesticeĭ aĭ Africeĭ până aprópe de ecuator. In 1415 espediţiunea trimisă ajunse până la capul Bojador, în 1419 se descoperì insula Porto Santo, în 1420 Madeira, care apoĭ se şi colonisà. Espediţiunea din 1440 trecù peste tropicul raculuĭ şi ajunse la capul Blanco, ĕră cea din 1446 la Sierra Leone. Espediţiunile întocmite de energicul principe avură în scurt timp şi resultate practice, aducêndu-se din locurile de curênd descoperite şi ocupate în piaţa din Lissabona sclavĭ, bumbac, fildeş, praf de aur, gummi, ş. a. După mórtea luĭ Henric espediţiunile, despre care e vorba, suferiră o scurtă întrerupere, dară după aceea regele Ión al II-lea maĭ cu sémă vĕdêndu, că comunicaţiunea cu orientul pe Marea mediterană s'a îngreunat cu totul în urma repedelor isbândĭ ale Turcilor osmanicĭ, şi că articuliĭ de negoţ din ţinuturile tropice se scumpesc tot maĭ mult, hotărì să urmeze maĭ departe folositórele întreprinderĭ începute de

*) După maĭ mulţĭ autorĭ.

răposatul principe. Ce e mai mult, nescăpând din vedere deosebita însemnătate a comerciului cu fericita Indiă, din care se aduceaŭ la Europa mărfurile cele mai prețióse (pietri prieții, aromate, mătase, zahar, lemne de văpsit, bumbac, etc.), el sprijini din tóte puterile sale încercarea de a găsí o trecere din oceanul atlantic în oceanul indic pe la sudul continentului african, și astfel a începe un comerciŭ direct cu acea țéră atât de admirată și de dorită pe timpul acela. In 1475 se trecù ecuatorul; în 1485 espediția trimisă ajunse până la rîul Congo, éră cu doi ani mai târdiŭ îndrăsnețul Bartolomeŭ Diaz ajunse până la capul cel mai sudic al Africeĭ, dela care se întórse înderĕt, numindu'l „cabo tormentoso“ (capul furtunelor), dară pe care Ión al II-lea îl numì „capul buneĭ speranțe.“

Dorința luĭ Ión al II-lea de a se afla un noŭ drum maritim până la India, se îndeplini numaĭ sub urmașul sĕŭ Emanuil în anul 1498, când Vasco de Gama ajunse în 20 Maiŭ la portul Calicut, de pe țermurele Malabar. —

Pe când navigatoriĭ portugesĭ încuragiațĭ de domnitoriĭ ca Ión al II-lea și Emanuil căutaŭ să găséscă un noŭ drum la bogata Indiă, plutind spre sud pe lângă țĕrmurele vestic al Africeĭ, în capul unuia din bărbațiĭ ceĭ mai remarcabilĭ, pe carĭ îĭ cunósce istoria, în creeriĭ unuĭ om tare în resoluțiunile sale și neînspăimêntat în esecutarea lor, sĕ născù ideia de a căuta drumul spre India, plutind tocmaĭ spre partea contrară a drumuluĭ, ce ducea până acum la acéstă binecuvêntată țéră, „plutind spre vest, ca să ajungă la țĕrile cele mai ostice“. Ce e drept, ideia acésta a frămêntat și creeriĭ altor ómenĭ de pe timpul acela, nicĭ unul însă nu a urmărit-o cu atâta stăruință, nicĭ unul nu și a pus facultățile sale, viața sa în serviciul eĭ, ca bărbatul, despre care e vorba.

Bărbatul acesta, unul dintre eroiĭ ceĭ mai distinșĭ, pe care-ĭ cunósce istoria, cu al căruĭ nume este împreunată descoperirea uneĭ nouĕ părțĭ de pământ, ridicarea vĕluluĭ, ce acoperia esistența uneĭ jumĕtățĭ a globuluĭ, pe care locuim, este *Christofor Columb.*

Dece orașe ale Italieĭ își disputară onórea de a fi produs pe bărbatul acesta estraordinar; se constată însă, că el s'a născut în Genua cam pe la anul 1436. Tatăl sĕŭ era fabricant de postav și se bucura de o stare materială bunicică. După-ce 'și câștigă în orașul natal primele cunoscințe obicĭnuite pe timpul acela, Christofor fù trimis de părintele sĕŭ la universitatea din Pavia, unde se ocupà sub conducerea unor profesoriĭ eminenți cu matematica, cu geografia și cu sciința navigațiuneĭ. La vêrsta de patru-spre-

ḑece anĭ el părăsì universitatea și îmbrățișà aspra și obositórea carieră de marinar. In acéstă carieră el avea prilej a'și îndestulí ferbintea sa dorință de a cunósce felurite țĕrĭ și popóre, de a cutreera mările și de a cerceta țĕrmurĭĭ cunoscuțĭ pe acel timp. El luà parte la escursiunile cele maĭ depărtate, visità regiunile, care atrăgeaŭ pe atuncĭ maĭ tare băgarea de sémă a lumeĭ civilisate și în chipul acesta îșĭ câștigà un deosebit capital de cunoscințe, devenì unul din marinarĭĭ ceĭ maĭ dibacĭ și unul din ómenĭĭ ceĭ maĭ învĕțațĭ aĭ timpuluĭ sĕŭ. „Douĕ-ḑecĭ și treĭ de anĭ," ḑice marele navigator într'una din scrisorile sale adresate regeluĭ Ferdinand de Aragonia, „am petrecut pe mare și am avut prilej a vedé întregul Levante și occidentul, și părțile de miaḑă-nópte; am vĕḑut Anglia, am fost de maĭ de multe orĭ dela Lissabona la țĕrmurĭĭ Guineeĭ" Și în alt loc: „Din vêrsta cea maĭ fragedă m'am pomenit pe mare, și pe mare am trăit până în ḑiua de aḑĭ. Orĭ și cine îmbrățișézà acéstă meseriă, dorescе să cunóscă tainele natureĭ de aicĭ, de jos. Iată cu ce mĕ îndeletnicesc de maĭ mult de patru-ḑecĭ de anĭ. Tot ce s'a navigat până acum pe suprafața mărilor, am navigat și eŭ".

In vêrstă cam de vre-o patru-ḑecĭ de anĭ Columb se stabilì pentru timp maĭ îndelungat în capitala Portugalieĭ Lissabona, unde pe atuncĭ petrecea un numĕr însemnat de geografĭ, astronomĭ și navigatorĭ din deosebite țĕrĭ ale Europeĭ, atrași fiind de însemnatele descoperirĭ atîțate și nutrite de familia domnitóre. Aicĭ căutà el să'și înmulțéscă și maĭ tare cunoscințele sale, susținêndu-se pe sine și familia sa — căcĭ după stabilirea în Lissabona se căsătorì cu dona Felipa Muniz-Fenestrello, dela care avù pe fiul sĕŭ Diego — cu deosebire cu facerea de charte maritime pentru corăbierĭ. In capitala portugesă îșĭ clocì Columb marele sĕŭ plan, despre care am amintit maĭ sus, și care era menit să facă o schimbare așa de uriașă în viața omenimeĭ în genere și în deosebĭ în cunoscințele geografice și în relațiunile comerciuluĭ universal.

La ideia de a căuta un noŭ drum la India, navigând spre apus, venì marele bărbat parte în urma adêncilor sale reflecsiunĭ asupra globuluĭ pământesc și a suprafeței luĭ, parte în urma cetireĭ unor notițe rĕmase încă din timpurile cele vechĭ ale Grecilor și ale Romanilor și în urma informațiunilor primite dela navigatorĭĭ și dela piloțiĭ ceĭ maĭ iscusițĭ, cu carĭ avù ocasiune a venì în atingere.

Incă bĕtrânul Aristotele amintesce în scrierea sa „Despre lume" următórele: „Astfel observațiunile astronomice arată, că nu numaĭ forma pământuluĭ este rotundă, dară că și cuprinsul luĭ nu

este mare.... Iată, cum aceia, carĭ cred, că ţĕrile aşezate în apropierea columnelor luĭ Hercule se ating de ţĕrile Indieĭ şĭ că astfel nu este decât o singură mare, nu par a susţiné un lucru tocmaĭ de necreḑut".

Tot cam în acest înţeles vorbesce şi Seneca în prefaţa cărţiĭ prime din scrierea sa: Quaestiones naturales, când ḑice: „Când omul, privitorul curios al universuluĭ, a contemplat mersul maiestuos al stelelor şi aceea regiune a ceriuluĭ, care-ĭ oferă luĭ Saturn un drum de treĭ-ḑecĭ de anĭ, despreţuesce, aruncându'şĭ din noŭ privirea asupra pămêntuluĭ, micimea strîmteĭ sale locuinţe. Ce distanţă să fie dela cele maĭ depărtate marginiĭ ale Spanieĭ până la India?... Fórte puţine ḑile, déca vêntul este favorabil vasuluĭ".

Matrosiĭ, carĭ înaintaseră în oceanul atlantic maĭ spre apus, povestiaŭ, că de multe orĭ aŭ observat în apa măreĭ lucruri, care nu semănaŭ cu cele din Europa, şi prin urmare trebue că eraŭ aduse din alte părţĭ de curentele marine séŭ de mişcarea undelor produsă prin vênt. Un pilot al regeluĭ portuges, Martin Vincent cu numele, scosese din ocean o sculptură în lemn făcută cu meşteşug şi într'un mod neobicĭnuit, fără ajutorul nicĭ unuĭ instrument de fer. Lemnul acesta sculptat venise da către apus. La cumnatul séŭ, Petro Correa, guvernatorul insuleĭ Porto-Santo, una din insulele grupeĭ Madeira, Columb vĕḑuse de asemenea o bucată de lemn astfel sculptată. Regele Portugaliеĭ îĭ arĕtase nisce trestiĭ fórte marĭ găsite în apă, care sĕmĕnaŭ în tóte privinţele cu cele descrise de Ptolomeŭ ca aflătóre în India. Locuitoriĭ din Azore spuneaŭ, că atuncĭ când suflă vêntul dinspre apus, fórte adesc-orĭ ajung la ţĕrmuriĭ lor trunchiuri de copacĭ enormĭ, de tot deosebiţĭ de arboriĭ, pe cari-ĭ cunosceaŭ, trupuri de ómenĭ cu trăsurĭ diferite de ale ómenilor din Europa, ba, că odată aŭ vĕḑut chiar nisce luntri pline cu trupurĭ de un fel de ómenĭ, despre carĭ nu auḑiseră vorbindu-se nimic până atuncĭ.

Tóte aceste indiciĭ şi altele ca acestea îl făcură pe Columb să se întăréscă în părerea sa, că nu este cu neputinţă a ajunge la India, plutind pe apele din vestul Europeĭ. El era convins, că pământul este rotund — ceea-ce nu era părere generală pe vremea aceea, — şi prin urmare conchidea, că déca cine-va va înainta maĭ mult timp spre apus dela Europa, va trebuí să ajungă la ţĕrmuriĭ continentuluĭ asiatic, care se estinde departe spre rĕsăritul continentuluĭ europén.

Despre distanţa dintre Europa şi dintre ţermuriĭ Asieĭ Columb avea o ideiă de tot necorectă. El credea, că distanţa acésta nu

póte să fiă așa de mare; în nicĭ un cas el nu o ținea maĭ mare de vre-o miă de leghe. Greșala acésta, care de altfel o făceaŭ maĭ toțĭ ómeniĭ învețațĭ de pe atuncĭ, îĭ fù de folos mareluĭ navigător; ea'l încuragià la esecutarea planurilor sale, îĭ arětà întreprinderea, pentru care se pregătea, într'o lumină cu mult maĭ favorabilă, de cum era în adevĕr.

Aflând, că și alțĭ marinarĭ aŭ venit la ideia, ce se înrădăcinase în creeriĭ luĭ cu atâta putere, și că unul din aceștia, nobilul Herman Martinez, încuragiat fiind de medicul și astronomul florentin Toscanelli, voise chiar a pune în esecutare acéstă ideiă, Columb se adresà și el prin mijlocirea unuĭ comerciant către învețatul Florentin, arětându-ĭ convingerile sale, motivele, pe care le avea, și modul, în care ajunsese la resultatele îndelungatelor sale cercetărĭ. Toscanelli îl îndemnà pe Columb a urma maĭ departe cu studiile sale și a căuta să resolveze cât maĭ curênd problema, ce și luĭ i se părea atât de lămurită.

Convins că planul sĕŭ este în destul de copt, Columb hotărì să păséscă la esecutarea luĭ. El îșĭ descoperì ideile sale înaintea regeluĭ Ión al II-lea, arětându-ĭ cât de avantagios ar fĭ pentru coróna Portugalieĭ, décă ar isbutì să se facă stăpână peste bogatele și roditórele ținuturĭ ale extremuluĭ orient. Regele se sfătuì cu cosmografiĭ și cu astronomiĭ ceĭ maĭ cu vază din jurul sĕŭ. Partea cea maĭ mare din aceștia, și maĭ cu sémă episcopul de Ceuta, îșĭ arětară îndoiala lor asupra celor susținute de Columb, ḑicênd, că eĭ nu cred în reușita întreprinderĕĭ propuse de el; vre-o câțĭ-va, în frunte cu învĕțatul german Martin Behaim, care petrecea la curtea luĭ Ión al II-lea, fură de părere, că propunerile luĭ Columb se pot accepta. Regele se dete pe partea celor maĭ mulțĭ, și de bună sémă preocupat de întreprinderile începute la țĕrmurĭĭ africanĭ, îĭ refusà Genovezuluĭ stabilit în capitala sa ajutorul cerut.

Uniĭ scriitorĭ basându-se pe datele cuprinse în biografia mareluĭ navigator scrisă de fiul sĕŭ Fernando, susțin, că Ión al II ar fĭ trimis pe sub ascuns o corabiă, care să încerce a găsí drumul spre India după planul presentat de Columb, și că acéstă corabiă s'ar fĭ întors înapoĭ, fără a fĭ descoperit nimic. Povestea acésta nu se pare probabilă; ea nu se potrivesce de loc cu caracterul în adevĕr cavalerésc al regeluĭ portuges.

Va să ḑică, prima încercare a luĭ Columb de a'șĭ pune în esecutare planul, ce se înrădăcinase cu atâta putere în sufletul sĕŭ, nu avù resultatul așteptat.

Mâhnit până în adêncul sufletuluĭ pentru acéstă ignorare a

proiectelor sale, marele navigator se depărtà cu grăbire din capitala portugesă, în care și de altfel nu'l maĭ atrágea nimic, de óre-ce soția sa nu maĭ era în viață, și întovărășit de micul său fiŭ Diego se îndreptà spre Spania, unde spera să găséscă ajutorul, pe care curtea din Lissabona i'l refuzase. El era hotărît a face tóte încercările posibile, a cutreera tóte țările maritime europene, numaĭ și numaĭ ca să vadă ideile sale prinzênd carne și óse.

Spania se afla atunci în nisce împrejurărĭ estra-ordinare. Era tocmaĭ timpul, când se petrecea procesul de împreunare și de consolidare al acestei țărĭ, când domnitoriĭ celor două părți de căpeteniă, care alcătuiră maĭ târziŭ împreună statul spaniol, Ferdinand de Aragonia și Isabella de Castilia, căsătoriți unul cu altul, căutaŭ să dea cea din urmă lovitură puterei Maurilor din Peninsula pyrenecică, din al căror stat așa de viguros și de înfloritor odiniórà maĭ rămăsese acum numaĭ micul regat al Granadeĭ.

Spanioliĭ nu se prea interesaseră până acum de întreprinderile maritime ale vecinilor Portugesĭ, de óre-ce le lipsise liniștea necesară; cu tóte acestea însă Columb tot găsì între eĭ câțĭ-va ómenĭ, carĭ sciură aprecia proiectele sale, carĭ sciură aprecia marile folóse, pe care le-ar fi putut avé patria lor dela aflarea unuĭ drum maĭ lesnicios spre India. Unul din aceștia, ducele de Medina-Celi, îl recomandà pe învățatul Genovez regineĭ Isabella, care în 20 Ianuarie 1486 îl primì în serviciul coróneĭ castiliene.

Columb nu întârdià a'și presenta planul său părecheĭ domnitóre, cerênd ca să i se dea mijlócele de lipsă pentru esecutarea luĭ. Ca și în Portugalia, se denumì o comisiune cu reședința în Salamanca, care avea să cerceteze proiectul străinuluĭ navigator. Comisiunea acésta era alcătuită maĭ cu sémă din preoți, partea cea maĭ mare ómenĭ, carĭ eraŭ prea preocupați de falsele credințe ale timpuluĭ lor, ca să'l pótă înțelege pe învățatul Genovez. Bietul Columb trebuì să asculte teoriile cele maĭ absurde, trebuì să combată părerile cele maĭ eronate, ce se încuibaseră în capetele uneĭ părți însemnate din aceia, carĭ aveaŭ să judece asupra îndelung meditatuluĭ și bine studiatuluĭ său plan.

„Cum“, ḍicea unul din eĭ; „cine a vědut că pământul este rotund, și cum se potrivesce acéstă părere cu cele cuprinse în sfênta Scriptură?“... „Déca pământul este rotund“, ḍicea un al doilea, „și déca este împărțit în două hemisfere, una de sus și alta de jos, cum te veĭ maĭ puté întórce la cea de sus, déca odată aĭ lunecat în cealaltă?“

Columb trebuia să aducă tot felul de argumente pentru rĕs-

turnarea acestor aserțiuni, trebuia să repeteze de câte două-dece de ori argumentele sale înaintea unor ómeni, din cari partea cea mai mare séu îl ascultaŭ cu indiferență, séu nu voiaŭ să'l asculte de loc.

Cinci ani de dile îșĭ amână comisiunea resoluțiunea sa, și după cinci ani acéstă resoluțiune așteptată cu atâta nerăbdare fù pronunțată în defavorul ideilor luĭ Columb. Prin presidentul séŭ, Fernand de Talavera, viitorul archiepiscop al Granadeĭ, comisiunea constată, „că proiectul încredințat aprecierei sale este nebasat și cu neputință de îndeplinit, și că nu se potrivesce pentru nisce domnitorĭ de a se angaja la o întreprindere răzimată pe nisce dovedĭ așa de slabe ca acelea, care s'aŭ adus".

A doua lovitură de mórte i se dete luĭ Columb; cu tóte acestea el nu disperă, nu 'șĭ perdù energia sa, pasiunea, cu care nutria ideia, ce pĕtrunsese întrégă ființa sa. El se decise a părăsí Spania și a'șĭ îndrepta pașiĭ sĕĭ spre curtea francesă. Plecà, luând și de astă-dată pe fiul séŭ Diego, sĕrac, îmbrăcat în vestminte de rênd, trist, ca un om, care a suferit vreme îndelungată. Flămênd și ostenit sosesce el într'o séră în portul Palos, care pe atuncĭ era plin de viață. El bate la pórta mănăstireĭ la Rahida, ocupată pe atuncĭ de Franciscanĭ, și cere puțină apă și puțină pâne pentru fiul séŭ. Aicĭ îl primesce fratele Ión Perez de la Marcheno, duhovnicul regineĭ Isabella, căruia Columb îĭ spune tóte necazurile sale, îi împărtășesce întregul séŭ plan. Convins și încântat fiind de elocentele cuvinte ale străinuluĭ călĕtor, bunul duhovnic îl rógă a rĕmâné câtă-va vreme în Palos, și trimite un curier la suverana Castilieĭ cu rugămintea, să nu'l lase pe învĕțatul Genovez a se depărta, ci să'l chieme înapoĭ și să-ĭ dea ajutorul de lipsă pentru îndeplinirea planurilor luĭ. Isabella dete ascultare rugămințeĭ duhovniculuĭ; Columb fù chiemat înapoĭ, și acuma era vorba de rĕsplata, ce avea să o priméscă el la cas, când încercarea sa ar fí fost încoronată cu succes. Se maĭ născură încă câte-va greutățĭ din causa acésta, până când în sfĕrșit în 17 Aprile 1492, după căderea Granadeĭ, regina, plină de veseliă pentru îsbênda împotriva Maurilor, făcù navigatoruluĭ străin concesiunile cerute. Isabella făgăduì luĭ Columb, că la cas când întreprinderea sa va reușì, va fí denumit grand de Spania, admiral de Castilia, vice-rege și guvernator al tuturor țĕrilor, ce le va descoperí, și că va avé a primí a decea parte din veniturile acestor țĕrĭ. Ea-ĭ puse la dispositiune două micĭ corăbiĭ numite caravelle, a căror ecuipare costà suma de 5000 galbinĭ, și pe lângă care fraților Pinzon maĭ adăugară

o a treia, ecuipată pe cheltuiala lor. Cu aceste treĭ caravelle și cu 120 ómenĭ pornì Columb în 3 August 1492 din portul Palos; cu aceste slabe mijlóce avea să facă el descoperirea cea maĭ însemnată geografică, pe care o cunósce istoria.

II.

Să vedem acum, ce sórte a avut espediţiunea, pentru care Columb s'a întrepus cu atâta stăruinţă; să vedem, décă resultatele eĭ s'aŭ potrivit cu aşteptările mareluĭ navigator, séŭ nu.

Cele treĭ vase se îndreptară maĭ întâiŭ spre insulele canarice, unde trebuiră să rămână treĭ săptămânĭ întregĭ, de óre-ce una dintre ele suferise stricăciunĭ însemnate. După aceea se îndreptară spre vest, părăsind regiunile, care până acuma se priviaŭ de marea mulţime ca marginile lumeĭ. Ḑilele și săptămânile treceaŭ una după alta, și uscatul nu se maĭ ivea. In curênd se percurse și distanţa presupusă până la nisce misterióse insule, însemnate pe chartele de atuncĭ ca aflătóre între Europa și între Asia, ca d. e. Antilia și Cipango (probabil Iapanul), și cele treĭ corăbiĭ tot nu dădură de ele. Cu cât înaintaŭ maĭ departe, ómeniĭ navigatoruluĭ nostru se făceaŭ tot maĭ nerăbdătorĭ și numaĭ purtarea luĭ în adevĕr părintéscă oprì de a isbucní nemulţămirea lor faţă de dênsul. In sfêrşit în diminéţa ḑileĭ de 12 Octombre se audì strigătul „Ţară, ţară!“ și în curênd călĕtoriĭ se opriră la o mică, dar frumósă insulă, pe care debarcară, mulţămind luĭ Dumneḑeŭ pentru ajutorul dat, și pe care o luară în posesiunea Castilieĭ. Columb era convins, că acéstă insulă, pe care el și ómeniĭ sĕĭ o numiră San Salvador, este unul din numĕróscle ostróve, despre care călĕtorul venetian Marco Polo spusese, că se află în partea rĕsăriténă a Indieĭ și a Chineĭ, și de aceea el și numì pe primitiviĭ locuitorĭ de aicĭ — după cum se făcù maĭ târḑiu cu toţĭ locuitoriĭ din părţile, în care ajunsese — Indienĭ. Insula, despre care e vorba însă, numită de cătră indigenĭ Guanahani, nu se ţinea de continentul Asieĭ, ci era una din insulele grupeĭ Bahama, ce se află în apropierea unuĭ noŭ continent, care continent fù recunoscut ca atare numaĭ maĭ târḑiŭ, și care căpĕtă numirea de *America*.

Trecênd dela Guanahani înainte, navigatorul nostru ajunse la alte insule, cărora le dete numirile: Conception, Fernandina, Isabella, Insulele de năsip (islas de arena) etc. și pe care de asemenea le ocupă în numele înalteĭ sale protectóre. Peste tot era o climă dulce, vegetaţiunea era fórte bogată, dară nicĭ plantele, nicĭ animalele nu se potriviaŭ cu acelea, despre care se spunea că trăiesc

în partea rĕsăriténă a Asieĭ. Locuitoriĭ acestor insule se aflaŭ pe o tréptă fórte de jos de cultură, umblaŭ goĭ, locuiaŭ în nisce colibe cât se póte de primitive, se hrăniaŭ numaĭ cu fructele, pe care le găsiaŭ, și din carnea animalelor, pe care le puteaŭ prinde. Limba lor era cu totuluĭ tot deosebită de limbele, despre care auḑiseră vre odată călĕtoriĭ europenĭ.

Conduși de câțĭ-va indigenĭ din insulele, despre care e vorba, membri espediținneĭ ajunseră la un loc maĭ mare, la un ținut, despre care marele navigator credea, că déca nu este continentul Asieĭ, apoĭ cel puțin este bogata insulă Cipango, despre care se vorbia așa de mult pe timpul acela. După câte-va ḑile însă Culumb se convinse, că și acéstă parte de uscat este tot numaĭ o insulă, și anume estinsa insulă, care se numesce până în ḑiua de astăḑĭ Cuba.

In Cuba locuitoriĭ se aflaŭ pe o tréptă de cultură ceva maĭ înaintată, aveaŭ colibĭ maĭ bine făcute, se părea chiar icĭ-colea, că lucră pământul, dar tóte acestea nu semănaŭ nicĭ pe departe cu minunile Chineĭ și ale Indieĭ, deși Columb credea că până la India nu póte să maĭ fiă așa de mult. El se grăbì a trece înainte, și ajunse la o altă insulă mare, numită de indigenĭ Haïti éră de cătră dênsul „Isla Ispanola“, la aĭ căreĭ locuitorĭ se găsiră într'o mĕsură maĭ mare ca până acum bucățele din acel prețios metal, care maĭ târḑiŭ îĭ făcŭ pe Europenĭ să'și uite așa de tare de principiile umanităținĭ și să se pórte într'un mod așa de nedemn față cu bieținĭ indigenĭ: bucățele de aur.

Columb ar fĭ voit să înainteze și maĭ departe, arḑênd de dorința de a ajunge la mult lăuḑațiĭ țĕrmurĭ aĭ teritoriuluĭ indian, mijlócele, de care dispunea însă, nu-ĭ permiteaŭ să se depărteze și maĭ tare de Europa. Una dintre caravelle se înomolise într'o bancă de năsip, éră cu a doua se depărtase Martin Alonzo Pinzon, care voia să descopere singur „țéra de aur“. Drept-aceea marele călĕtor, după-ce luà în corabia, cu care maĭ rĕmăsese, maĭ mulțĭ indigenĭ din insulele de noŭ descoperite, precum și maĭ multe esemplare din animalele și plantele aflate în aceste insule, și după-ce adună cât putù maĭ multe bucățele din acel metal prețios, după care Spanioliĭ umblaŭ cu atâta sete, hotărì să se întórcă cât maĭ în grabă la Europa, lăsând la Haïti, în fortul construit de dênsul, pe 39 din soțiĭ sĕĭ.

In 15 Martie 1493 Columb întrà din noŭ în portul Palos, de unde plecase înainte de acésta cu șépte lunĭ și jumĕtate. Primirea, ce i se făcù aicĭ luĭ și soților sĕĭ, fù plină de cel maĭ sincer entusiasm. Din Palos marele călĕtor se îndreptà spre Sevilla și

de aicĭ merse împreună cu ómeniĭ și cu lucrurile aduse din locurile descoperite la Barcelona, unde se afla pe atunci părechia domnitóre. Modul, în care fù el primit în acest oraș, fù cât se póte de serbătoresc. Numaĭ triumfătorilor din anticitate li se făceaŭ ovațiunĭ ca aceea, pe care i-o făcù luĭ populațiunea din Barcelona. El întrà în oraș călare pe un cal mândru, încunjurat fiind de o cavalcadă de tinerĭ Spaniolĭ. Mulțimea îl aclama din tóte părțile. Regele și regina împreună cu curteniĭ lor îl așteptaŭ într'o sală spațiósă. Când Columb se arĕtà, eĭ se ridicară, îĭ făcură loc lângă dênșiĭ și apoĭ îl învitară să le povestéscă, cum a decurs călĕtoria. Când marele navigator sfârșì, întréga adunare îngenunchià și întonà cântarea bisericéscă „Te-deum“. Regele Ferdinand îĭ dete luĭ Columb titulul de admiral și de vice-rege al țĕrilor descoperite, și afară de aceea o emblemă cu devisa:

A Castilia y a Leon
Nuevo mundo diò Colon.
(Castilieĭ și Leonuluĭ
Columb le-a dat o lume nouă).

Vestea despre descoperirile luĭ Columb se lățì în curênd nu numaĭ in întréga Spaniă, ci și în celelalte părțĭ ale Europeĭ civilisate. Atențiunea tuturor ómenilor învĕțațĭ se îndreptà asupra acestuĭ bărbat estraordinar, care dăruise luĭ Ferdinand și Isabelleĭ nisce țĕrĭ, despre care se povestiaŭ lucrurĭ așa de surprinzĕtóre. In Spania maĭ cu sémă faima despre aflarea drumuluĭ la țĕrile de aur produse o revoluțiune întrégă. Când marele călĕtor voì să facă o nouă espediție „la India“, se anunțară nu maĭ puțin de 1500 înșĭ, carĭ voiaŭ să'l însoțéscă.

In acéstă a doua călĕtoriă (25 Septembre 1493—11 Iunie 1496) Columb se îndreptà ceva maĭ spre sud și astfel ajunse la grupa de insule numite Antilele micĭ. Dela aceste insule el se îndreptà spre Haïti, ca să-ĭ cerceteze pe aceia, pe carĭ îĭ lăsase aicĭ, și apoĭ dela Haïti descoperì vecina insulă Jamaica. In decursul acesteĭ călĕtoriĭ Columb se bolnăvì fórte greŭ, totodată avù să sufere aspre imputărĭ din partea acelora, carĭ îl însoțiseră setosĭ de a'șĭ aduna averĭ, și se vĕdusĕră înșelațĭ în așteptările lor.

In a treia călĕtoriă a sa (1498—1500) marele călĕtor, care nu voia să se maĭ opréscă nicăiriĭ, fără numaĭ în India, se îndreptà și maĭ spre sud ca maĭ 'nainte. Nicĭ de astă-dată însă nu putù să vadă scopul final al oboselilor sale îndeplinit, de óre-ce în loc de India, el dete de o insulă mare, pe care o numì Trinidad, și nu departe de acéstă insulă de o parte de uscat cu mult maĭ mare,

de-a lungul căreia plutì mai multă vreme, și care nu era alt-ceva, decât partea nordică a Americeĭ sudice.

Vĕdênd, că nu póte trece mai departe, Columb se întórse și de astă-dată la Haïti, unde însă îl aștepta o priveliște din cele mai triste. Aceia carĭ rĕmăseseră aicĭ, trăiaŭ în cea mai mare neînțelegere unĭi cu alțiĭ, nu mai voiaŭ să asculte de superiorĭi lor, ĕră față de bieții indigenĭ se purtaŭ cu o cruḍime ne mai pomenită. Columb luà unele mĕsurĭ de îndreptare, dară ceĭ nemulțămiți cu el îl acusară la regele și la regina, că abuséză de demnitatea luĭ de vice-rege și că voiesce să se foloséscă de acéstă demnitate pentru scopurĭ de ale sale particulare. Regele trimise ca comisar pentru a face cercetare pe cavalerul Francisc de Bobadilla, carele însă, fiind contrar al luĭ Columb, în loc să caute a restabilí autoritatea luĭ, îl puse în lanțurĭ împreună cu ceĭ doĭ frațĭ aĭ sĕĭ, și-ĭ trimise pe tus-treĭ la Europa. Purtarea acésta făcù asupra mareluĭ călĕtor împresiunea cea mai deprimĕtóre. Ce e drept, la Cadix lanțurile i se luară, și regele aprobà întru tóte rectificările sale, condamnând purtarea luĭ Bobadilla, cu tóte acestea însă tractarea nedémnă, pe care o îndurase, rĕmase neștérsă în inima sêrmanuluĭ Columb.

Ca bĕtrân de 66 anĭ mult cercatul navigator hotărì să caute încă odată a se strecura prin roiul de insule, ce i se părea că'l împedecă în calea sa, și a pĕtrunde până la țermurĭi continentuluĭ asiatic. De astă-dată, în a patra și ultima călĕtoriă a sa (1502—1504), ajunse până la țermurĭi Hondureĭ din America centrală, de unde zadarnic căută să pĕtrundă mai departe spre vest. Și în acéstă călĕtoriă bĕtrânul Columb avù să sufere necazurĭ nespuse mai cu sémă din causa guvernatoruluĭ insuleĭ Haïti, Ovando.

El se întórse la Europa plin de întristare, dară aicea îl așteptaŭ decepțiunĭ și mai amare. Nobila regină Isabella rĕposà puține ḍile după întórcerea luĭ, și Ferdinand, o natură rece, nesciind ce servicĭi i-ar fĭ mai putut aduce un om așa de înaintat în vêrstă, începù a'l ignora din ḍi în ḍi tot mai mult, aruncându-ĭ de-abia din când în când câte o mică sumă ca ecuivalentul părții a ḍecea, ce i se cuvenia, din veniturile comerciuluĭ cu țĕrile cele nouĕ. Noiĭ domnitorĭ aĭ Castilieĭ, Filip și Ióna, încă nu se purtară mai bine ca Ferdinand, și astfel Columb, bărbatul acela, care dĕduse în posesiunea caseĭ domnitóre spaniole o lume întrégă, murì cuprins de o nespusă mâhnire în orașul Valladolid (10 Maiŭ 1506) în vêrstă de aprópe șepte-ḍecĭ anĭ. —

Din cele espuse până aicĭ vedem, că Columb a trăit în ideia,

că locurile aflate de dênsul nu sûnt alt-ceva de cât nisce insule din apropierea continentuluĭ Asieĭ, vestibulul acelor ţĕrĭ bogate, de care contimporanĭĭ sĕĭ visaŭ aşa de mult. In acéstă ideiă şi murì el, şi numaĭ după mórtea sa se vĕdù, că ţĕrile cele nouĕ formézĕ o lume deosebită, un continent, care până acum nu fusese cunoscut decât numaĭ în óre-care parte unor cete de Normanĭ, carĭ îl visitaseră de repetite orĭ între anĭĭ 1000 şi 1347, dară dela carĭ nu putuse pĕtrunde nicĭ o scire ceva maĭ positivă la lumea învĕţată.

Recunóscerea Americeĭ de un continent de sine stătător nu maĭ era un lucru aşa de greŭ după epocalele pregătirĭ făcute de nemuritorul Columb. Incă pe când era el în viaţă, se descoperirĕ atât spre nord cât şi spre sud maĭ multe puncte din ţĕrmurĭĭ unor ţĕrĭ estinse, care nu permiteaŭ continuarea maĭ departe a călĕtorieĭ pe mare, şi care de bună sémă trebue că făceaŭ parte dintr'un complecs, ce devenia din ḑi în ḑi maĭ cunoscut. Astfel Veneţianul Cabot, care se afla în serviciŭ engles, descoperì în anul 1497 ţĕrmurĭĭ Americeĭ nordice, éră Portugesul Cabral, care voia să trécă la India ostică, fù mânat de un curent maritim la Brasilia (1500), pe care o ocupà pentru patria sa. Nu mult după aceea se descoperirĕ peninsulele Yucatan şi Florida, aşa încât lumina asupra ţĕrilor celor nouĕ se făcù tot maĭ mare. Când în sfĕrşit energicul Balboa pĕtrunse (1513) peste istmul de Panama şi vĕḑù, că înaintea luĭ se estinde un ocean nemărginit, nu maĭ încăpù nicĭ o îndoială, că aceste ţĕrĭ formézĕ o parte de pământ de sine stătătóre, care de aicĭ înainte avea să jóce un rol din ce în ce maĭ însemnat în istoria omenireĭ.

Unul dintre ceĭ dintâĭ visitatorĭ aĭ nouluĭ continent a fost şi Florentinul Amerigo Vespucci, care se afla maĭ întâiŭ în serviciŭ portuges şi după aceea în serviciŭ spaniol şi care cercetà maĭ multe părţĭ din ţĕrmurĭĭ ostică aĭ Americeĭ sudice. El descrise cele vĕḑute în patru rapórte de călĕtoriă, şi învĕţatul Hylacomylus din Saint-Dié în Lotaringia, încântat de aceste rapórte, pe care le şi publicà în 1507, şi nesciind ce nume să dea ţinuturilor celor nouĕ, propuse ca aceste ţinuturĭ să se numéscă după numele aceluia, care le descrisese, *America*.

Numele acesta începù a se întrebuinţa tot maĭ mult, şi cu timpul devenì general. — Va să ḑică numaĭ întêmplarea îĭ dete nouluĭ continent numele, ce'l are până în ḑiua de astăḑĭ. —

Astfel se provocà şi se efeptuì descoperirea Americeĭ, în chipul acesta se împreunà cu lumea cea vechiă o lume nouă, care

până acuma dusese o viață isolată, cu totuluĭ tot deosebită de viața celeilalte părțĭ a omenireĭ.

Urmările acestuĭ eveniment furĭ cât se póte de însemnate și se estinseră atât asupra vieței materiale a omenimeĭ, cât și asupra vieței intelectuale, asupra sciinței. „Nicĭ odinióră", ḍise învĕțatul Alecsandru de Humboldt, „o descoperire curat materială, estinḍênd orisontul, n'a produs o schimbare morală maĭ estraordinară și maĭ durabilă. Atuncĭ se ridică vĕlul, sub care timp de miĭ de anĭ rĕmăsese ascunsă o jumĕtate a globuluĭ terestru, asemenea jumĕtățiĭ aceleia din globul luneĭ, care va rĕmâné nevĕḍută de locuitoriĭ pĕmêntuluĭ, câtă vreme rênduiala actuală a sistemuluĭ planetar nu se va schimba într'un mod esențial. Columb a făcut un serviciŭ enorm genuluĭ omenesc, dând pentru reflecsiunea luĭ un numĕr aprópe nesfârșit de obiecte nouĕ; prin el s'a făcut un progres în cugetarea omenimeĭ, și nu trebue să ne mărginim la uimitórele progrese, pe care le-a făcut prin cugetare de odată geografia, negoțul popórelor, arta navigațiuneĭ și astronomia nautică, tóte sciințele fisice în genere, filosofia limbilor îmbogățită prin studiul comparativ al atâtor idiome bizare și bogate în forme gramaticale; trebue să maĭ luăm încă în băgare de sémă influința, pe care a esercitat-o lumea ceă nouă asupra destinelor némuluĭ omenesc, în ceea-ce privesce instituțiunile sociale". *B.*

Douĕ capitole despre pĕmênt

(după astronomul I. I. Littrow)

I.

Pĕmêntul privit din lună.

Variațiunile de lumină, ce le ofere pĕmêntul luneĭ, sûnt asemenea acelora, care le observăm noĭ la lună, numaĭ cu acea deosebire, că ele li sĕ par locuitorilor din lună, de cum-va ea e locuită de ómenĭ ca și pĕmêntul, în proporțiunĭ mult maĭ marĭ, de óre-ce discul pĕmêntuluĭ li sĕ pare lor de 13 orĭ maĭ mare, de cum ni sĕ pare nouĕ discul luneĭ. Când avem noĭ lună nouă, și prin urmare e întórsă spre noĭ numaĭ laturea luneĭ neluminată de sóre, atuncĭ locuitoriĭ din lună vĕḍ pĕmêntul ca un disc rotund întreg luminat, séŭ eĭ aŭ, cum am ḍice, *Pĕmênt plin*. După douĕ sĕptĕmânĭ însă, când luna e întórsă cătră noĭ cu laturea luminată de sóre, vedem întregul eĭ disc luminat, pe când locuitoriĭ, carĭ sĕ află pe emisfera lunară întórsă spre noĭ, observă numaĭ laturea

întunecată a pământuluĭ nostru, care nu-ĭ întórsă cătră sóre; séŭ locuitoriĭ din lună aŭ *Pământ noŭ*, când noĭ avem lună plină.

De cum-va locuitoriĭ din lună vor fĭ proveḑuțĭ și eĭ cu ochĭ tot așa de agerĭ ca aĭ noștri, va trebuí de sigur să observe nu numaĭ aceste fase de lumină, ci și diferitele pete, ce sĕ formézĕ pe suprafața pământuluĭ nostru de continent, de insule și de diferitele mărĭ, și care sĕ disting fără îndoială unele de altele atât prin coloritul lor, cât și prin o deosebită putere de reflectare a raḑelor sóreluĭ. Prin consecință, când noĭ avem amédĭ și lună nouă, ar trebuí eĭ să vaḑă Europa, Asia și Africa ca o massă maĭ luminată și neîntreruptă, care e încungiurată de tóte părțile de o față plană maĭ întunecată, adecă de mare. Dar după 12 óre de ale nóstre, vor vedé eĭ maĭ întréga scenă de pe discul cel mare schimbată, pentru că în intervalul acesta așa numita lume veche a dispărut pentru eĭ și în locu-ĭ sĕ află înaintea ochilor lor America cu multele insule din Oceanul de sud. In chipul acesta aŭ observat locuitoriĭ din lună fără îndoială încă înainte cu miĭ de anĭ, că pământul nostru e turtit la ambiĭ sĕĭ polĭ, un obiect, despre care s'aŭ certat geografiĭ și astronomiĭ noștri timp atât de îndelungat. America le fù lor cunoscută cu mult maĭ înainte de Columb, și Australia cu mult maĭ înainte de Coock, și chestiunea încă neresolvată până în timpul de față despre țéra cea mare dela polul sudic la eĭ e resolvată deja de mult, avênd ocasiune a vedé fiecine tóte aceste lucrurĭ desfășurându-i-sĕ în fie-care lună aprópe de 30 de orĭ înaintea ochilor.

Diluviul cel mare, despre care avem numaĭ nisce tradițiunĭ obscure, deși el a atins póte întregul gen omenesc din timpurile străvechĭ, l'aŭ privit eĭ fără îndoială cu aceeașĭ liniște sufletéscă, cu care privesc încă și astăḑĭ espedițiunile armatelor și tumultul bătăliilor nóstre, în care sĕ ucid frațiĭ nóștri într'o óră cu miile, adese-orĭ fără să scie pentru ce. O cetate mare, d. e. ca Londra, Parisul séŭ Viena, privită printr'un telescop, care mărésce numaĭ de 25 de orĭ, li s'ar păré maĭ tot așa de mare ca planeta Uran. Nu maĭ póte fĭ nicĭ o îndoială, că locuitoriĭ din lună de cum-va ar fĭ avênd tot astfel de ochĭ ca și noĭ, pot vedé cetățile nóstre cele marĭ, rîurile ș. a. și că eĭ póte aŭ în genere chărți mult maĭ esacte despre pământul nostru decât tóte birourile nóstre topografice. In lună ḑiua și nóptea sûnt aprópe totdéuna egale, și fiecare din aceste timpurĭ are o durată de $14^{3}/_{4}$ ḑile de ale nóstre, astfel, că cetățeniĭ lunarĭ în $29^{1}/_{2}$ ḑile de ale nóstre vĕd sórele și tóte stelele numaĭ odată rĕsărind și apunênd. Escepțiune dela acéstă

lege generală face numaĭ un corp ceresc, care pentru eĭ pare că stă pe loc pe cer într'o absolută nemișcare și la părere e maĭ mare decât tóte celelalte corpurĭ cerescĭ, și acesta e — pământul nostru. Cetățenĭĭ din lună, carĭ locuesc în centrul disculuĭ vĕdut de noĭ, vĕd pământul tot-deauna în crescetul lor, éră aceia, carĭ locuesc la marginea acestuĭ disc, îl vĕd tot-deauna în orisontul lor. Sórele, planețiĭ și tóte celelalte corpurĭ cerescĭ rĕsar și apun pentru locuitoriĭ din lună tot la 14 séŭ 15 ḑile d'ale nóstre, pământul însă nu are pentru dênșiĭ nicĭ rĕsărit, nicĭ apus.

Ce privire trebue să le ofere locuitorilor din lună un atare fenomen estraordinar!

Póte-că literațiĭ din lună, carĭ pentru fiecare lucru găsesc ca și aĭ noștri îndată câte o causă, își esplică într'un mod fórte genial acéstă aparență frapantă de nemișcare absolută a unuĭ corp ceresc, care întrece așa mult cu mărimea pe tóte celelalte stele, ca o consecință a inerțieĭ proporționate mărimeĭ sale, și póte că tot astfel și poețiĭ lor, când vor să facă laudele inerțieĭ, infățoșază pământul nostru ca un model și ca idealul cel maĭ sublim al aceleia.

Și cine va puté lua în nume de rĕŭ sufletelor pióse ale acestuĭ popor, décă vor fĭ adorând pe acéstă gigantică stea, cu schimbărĭ de lumină așa frapante, drept imaginea ḑeităților, care-'și ocupă tronul sĕŭ firm, neclătit, în rĕpaus etern, pe când tóte celelalte stele ale firmamentuluĭ, sórele și planetele, defiléză pline de respect pe dinaintea eĭ pe cărărĭ defipte.

Dară acest spectacol magnific îĭ privesce numaĭ pe aceĭ cetățenĭ din lună, carĭ locuesc pe emisfera întórsă cătră pământ. Ceilalțĭ nu sciŭ nimic de acésta, fiind în etern întorșĭ de cătră pământ, din care causă nicĭ nu-'l pot vedé nicĭ odată. De aceea eĭ nicĭ nu visézĕ de mărețele fenomene, care le vĕd veciniĭ lor pe cealaltă emisferă a pământuluĭ lor în fie-ce ḑi și în fie-ce oră, de cum-va nu vor fĭ auḑind câte ceva istorisindu-li-sĕ une-orĭ de cătră călĕtoriĭ, carĭ merg din acele regiunĭ pe la dênșiĭ.

Cu ce mirare vor fĭ ascultând eĭ istorisirile acelora, și cu ce pietate póte vor fĭ făcênd eĭ peregrinările lor în caravane întregĭ la acele locurĭ fericite, de unde-să pótă privĭ și eĭ aceste minunĭ cerescĭ? —

II.

Mișcarea pământuluĭ în jurul osieĭ sale.

(Rotațiunea luĭ)

Orĭ cât de multe sûnt argumentele, care ne probézĕ învederat și într'un mod convingĕtor despre mișcarea pământuluĭ în jurul o-

sieĭ sale, o împrejurare e totuși de natură a face pe mulți să se îndoiască despre acest adevĕr. — „Dară pentru ce să nu simțim, că pămêntul se mișcă? dic eĭ.

La acéstă întrebare am puté rĕspunde îndată cu o altă întrebare: „Și ce am puté simți din acéstă mișcare?“ — Nu cum-va sguduiturile și sdruncinările eĭ, care aicĭ nu aŭ loc de fel, fiind acéstă mișcare póte dintre tóte mișcările în întréga natură unica, ce se face totdeauna cu egală iuțélă și fără nicĭ o sguduitură.

Noĭ nu simțim nicĭ chĭar mișcarea uneĭ corăbiĭ, ce lunecă pe luciul măreĭ, deși avem deplină cunoscință că ea se mișcă, de óre-ce vedem fugind pe dinaintea nóstră tóte obiectele, ce se află la țĕrmure și despre care scim asemenea prea bine, că sûnt imobile pe acel tĕrêm.

Dară mișcarea uneĭ corăbiĭ nu e nicĭ pe de parte așa uniformă ca a pămêntuluĭ, fiind-că corabia, isbită nu arare-orĭ de loviturile vênturilor și vijeliilor, se clatină încóce și încolo și 'șĭ schimbă fórte des cursul sĕŭ.

Preste tot mișcările cele maĭ naturale și cele maĭ obicĭnuite sûnt maĭ totdeauna și acelea, pe care le simțim maĭ puțin și despre a căror existență adese-orĭ nicĭ nu visăm.

Experiența acésta o putem face nu numaĭ în *lumea fisică*, ci și în *lumea spirituală*. Care mișcărĭ interióre sûnt maĭ obicĭnuite și totdeodată maĭ puternice, decât acelea ale amoruluĭ propriŭ; și cu tóte acestea, cât de arare-orĭ avem consciință de motivele maĭ tuturor acțiunilor nóstre, închipuindu-ne, că le-am întreprins pe acestea cu totul din alte temeiurĭ mult maĭ nobile!

De altminteri exemplul, ce 'l aduserăm maĭ sus despre corabia, ce plutesce pe luciul liniștit al măreĭ, este un tabloŭ fórte credincios despre călĕtoria nóstră obștéscă pe corabia pămêntuluĭ, pe care, deși nu o simțim nemijlocit, o cunóscem totuși destul de bine din cursul repede al insulelor imobile și al corpurilor strălucitóre, ce se ridică din nemărginitul ocean ceresc.

Tot pare că se mișcă, numaĭ corabia nóstră nu, deși în adevĕr tot stă pe loc, și numaĭ noĭ ne mișcăm cu corabia nostră. Acéstă mișcare a corăbieĭ nóstre însă, mișcându-se tot dintr'ênsa (din corabie) și de pe dênsa cu noĭ împreună, ne e preste putință a o observa, chĭar și la aerul, ce'l rĕspirăm, fiind-că și atmosfera se mișcă cu pămêntul de odată și cu aceeași iuțélă și în aceeași direcțiune.

Dară, ar puté cine-va reflecta, décă e adevĕrat, că noĭ toțĭ, împreună cu pămêntal nostru globiform, ne învêrtim pe ficcare ți

odată împrejurul osieĭ luĭ, atuncĭ ar urma de aicĭ, ca noĭ toțĭ, carĭ stăm acum cu creștetul în sus, după 12 óre să stăm cu capul în jos și cu piciórele în sus, și apoĭ nicĭ acésta să nu o putem simțí? —

Prin călĕtoriile nóstre pe mare s'a constatat deplin, că avem antipoțĭ, ceea-ce însemnézĕ, că în partea opusă regiuneĭ mareluĭ glob, unde locuim noĭ, sĕ maĭ află ómenĭ și animale, carĭ umblă tot așa, ca și noĭ, pe picióre și nu pe capetele lor, deși piciórele lor sûnt așeḑate în partea opusă piciórelor nóstre. De óre-ce însă existența antipoḑilor este deplin justificată prin afirmațiunile atâtor ómenĭ, carĭ aŭ călĕtorit în jurul pământuluĭ, astfel și posibilitatea uneĭ ataríĭ stărĭ drepte e maĭ pe sus de tótă îndoiala.

Locuitoriĭ din insula Sumatra sûnt antipoḑiĭ, adecă diametral opușiĭ celor din orașul Quito, astfel, că o linie dréptă, trasă printre eĭ, trece prin centrul pământuluĭ, și, închipuindu-ne pământul tot maĭ mic, aceĭ locuitorĭ ar trebuí în fine să sĕ atingă cu piciórele lor.

Stelele, ce le vede unul dintre antipoḑĭ de-asupra creștetuluĭ sĕŭ, vor fí invisibile pentru celălalt, pentru că ele sĕ află tocma sub piciorul acestuia și sunt coperite de pământ. După 12 óre din contră va avé cel dintâiŭ aceleași stele sub piciorul sĕŭ, și cel din urmă le va vedé de-asupra creștetuluĭ sĕŭ.

Cine ar vré să sĕ îndoiască despre acésta, acela ar trebuí să sĕ îndoiască și despre aceea, că a călĕtorit vre-odată un om în jurul pământuluĭ.

In adevĕr și antipoḑiĭ noștri sûnt cu piciórele lor îndreptate spre noĭ, dară eĭ staŭ cu tóte acestea drept în sus ca și noĭ.

Pentru că ce numim *a sta drept în sus?* — De sigur, a sta cu piciórele spre centrul pământuluĭ și cu capul în sus spre cer.

Eĭ bine, tot astfel staŭ și antipoḑiĭ noștri.

Pentru noĭ este aceea *sus,* ce este maĭ depărtat de pământ, și *jos,* ce e maĭ aprópe de pământ, și tot astfel sĕ înțeleg cuvintele acestea de cătră antipoḑiĭ noștri, pentru că și eĭ cred fără îndoială, că pórtă capul de-asupra piciórelor, de óre-ce și la eĭ acesta este maĭ depărtat de la pământ decât piciórele, pentru că și la eĭ, ca și la noĭ, creștetul este îndreptat spre cer. Și la eĭ, ca și la noĭ, cade plóia din cer la pământ, adecă, tot-deauna în direcțiune spre centrul pământuluĭ.

Dară pentru-ce sórele, luna și stelele nu cad jos pe pământ, dacă acesta atrage tot la sine, spre centrul sĕŭ? — Astfel însă pot întreba numaĭ aceia, carĭ nu sciŭ, că nicĭ un corp în natură nu'și póte schimba posițiunea sa, fără d'a fí constrîns prin o putere óre care streină a o face acésta.

Décă o pétră trebue ținută, ca să nu cadă, acésta vine d'acolo, că ea e silită de puterea atractivă a pământuluĭ a sĕ apropia de centrul acestuia. Stelele însă nu sûnt atrase de acea putere, pentru-că pământul este prea mic și prea depărtat de dênsele, pentru a puté înfluința asupra lor.

Ele nu sûnt fixate în spațiurile depărtate, în care le observăm, și nicĭ nu aŭ trebuință să fie, pentru-că nu e nimic, ce le-ar puté mișca din locul, în care sĕ află, și acéstă lege privesce și pe pământul nostru, care, ca și acele corpurĭ cerescĭ, plutesce liber în spațiul universuluĭ și nu póte cădé în nicĭ o parte, nefiind în nicĭ o direcție maĭ mult atras.

De óre-ce tóte părțile pământuluĭ sĕ atrag unele pe altele, și tóte apasă de o potrivă una asupra celeĭlalte în direcțiune spre centrul pământuluĭ, cu alte cuvinte, de ore-ce tóte exercită o greutate spre acel centru, astfel greutatea uneĭ emisfere sĕ nimicesce prin greutatea egal de mare a celeĭlalte.

Decĭ întréga massă terestră nu apasă în nicĭ o direcțiune a sistemeĭ solare cu tótă greutatea eĭ, ci sĕ ține pe sine însaș în echilibru, și numaĭ cătră sóre exercită o putere de gravitațiune în proporțiune mult maĭ mică, prin care sĕ reguléză și sĕ conservă mișcarea pământuluĭ în jurul acestuĭ corp mare central.

I. P.

MILĬÓRA

(In dialectul macedo-român*)

De pre-un ohtu-'ntinsŭ
Ca un paradisŭ
Ia că vinŭ pre cale
Și se-depunŭ la vale,
Treĭ turme marĭ
Cu treĭ picurarĭ:
Unŭ Sărăcăcianŭ,
Altu Săcișteanŭ,
Și-altu Gramosteanŭ!
Ma Sărăcăcianulu,
Cu tutu Săcișteanulu,
Móre mi se sburîră
Și se-acăchisiră,
Ca tru-apusŭ di sóre,

Elĭ duoĭli să-omoră
Grămosteanulu-avutŭ,
Celnic mult auditŭ,
Că-are oĭ ma multe
Mușate și cornute,
Și calĭ învețațĭ
Și cânĭ ma barbațĭ.
. . . . . .
. . . . . .
Ma ună milĭóră
Ca vêr-'nă-altă óră,
De treĭ dile-încóce,
Iarba nu 'lĭ maĭ place.

*) Din „*Cartea de alégere*“ de d-l *A. Bagavĭ*. „Miorița“ nóstră a fost localisată pentru fraților din Pind. De aicĭ numirile Sărăcăcian, Săcistean și Gramostean. *Red.*

— *Milĭoriță lae,*
Lae, bucălae,
Cum venișĭ aóçe
Gura ta nu taçe.
Çe? iarba nu-'ți plaçe?
Orĭ escĭ lângedită
Milĭoriță vrută?....

— *Multŭ vrute căsarŭ,*
Bune pecurarŭ,
Dă-'ți oile aoa,
Să-ne-ascundemŭ colea.
Avemŭ iarbă noĭ,
Aveți umbră voĭ.
Alaĭ dómne bune,
Clĭamă-'ți și unŭ câne,
Çelŭ maĭ bărbătescŭ
Ș'acelŭ ma frățescŭ,
Ca l'a-apusŭ di sóre
Vorŭ să-'mĭ te omóră,
Laĭlu Săcișteanŭ
Și Sărăcăcianŭ.

— *Maghistră milĭóră,*
Vrută surióră!
Cara să-hibă să-morŭ
Eŭ nu amŭ altŭ dorŭ.
Di-lĭ a Săcisteanuluĭ
Și-a Sărăcăcianuluĭ,
Ca voiŭ ca să-me-'ngropă
Către-aoa aprópe.
Tru mandra di oĭ
Ca să-hiŭ tutŭ cu voĭ,
D'inapoia stânălĭeĭ
La apa fôntânălĭeĭ,
Să-avdu cânĭ latrându
Și-oile sghĭerându.
Iar la capŭ să-'mĭ bagĭ
Fluéră di fagĭ,
Fluéră mușată
Ca să-bată mărată
Canteçe de jale
Să-s'avdă pân' în vale!
Fluéră di osŭ
Să-dică multŭ focosŭ
Cânteçe de dorŭ,
Alea vrută sorŭ,
Vintulŭ cândŭ va se-bată,
Milĭóră mărată,
Fluérele să bată,
Oĭle să se-adună,
Tóte dimpreună,
Ele va să-me plangă
Cu lăcrămĭ de sânge.
Ma la oĭ, milĭóră,
Vrută surióră,
Să-nu le spunĭ çe-va
De aestă mórte a mea.
Ma să-le daĭ mașĭ sborŭ
Că me dușiŭ să-me-'nsorŭ
Cu hilĭa mușată,
Multu alăvdată
Çe-are amiră tată.
Și-că va să-vinŭ năpoĭ
Picurarŭ la oĭ;
Că la nunta mea
Căḑu ună stea
Și că sórĕle și-luna
'Mĭ-ținură curuna;
Că avuĭ ca nuntașĭ,
Chinĭ, arborĭ și fagĭ,
Prefțĭ, munțili marĭ,
Pulĭli lăutarĭ,
Stéle luminărĭ.

. . . . . .
. . . . . .

Iar di cara să-veḑĭ
Cătrĕ ĭu va să-treçĭ,
Dadă-mea bĕtrână
Cu brânŭlu di lână,
Cu ocli lăcrămândŭ,
Pre câmpŭ alăgândŭ,
Pre tuțĭ întrebândŭ,
Și la tuțĭ ḑicêndŭ:
„Carĭ mi-'lŭ cunoscu,
Care mi-'lŭ viḑu,
Mușatŭ ciobanelŭ,
Traptu ca pre-tŭ nelŭ?...
Çe-are fața luĭ,
Spuma lapteluĭ,
Iar mustața luĭ
Schicŭlu a grânuluĭ,
Lungulŭ perŭlu a luĭ
Péna corbuluĭ,
Mărĭ-li ocli-a luĭ
Mura câmpuluĭ“;
Tu, milĭóra mea,

Să-ți milă de ea;
Spune-'i mași cu sboră
Că me dușiŭ să me-'nsoră
Cu hilĭa mușată,
Multu alăvdată,
Ce-are amiră tată,
Și-că va să-vinŭ năpoĭ,
Picurarŭ la oĭ;
Că la nunta mea
Cădu una stea,
Și că sórele și luna
'Mĭ ținură curuna;
Că-avuĭ ca nuntași,
Chinĭ, arborĭ și fagĭ,
Prefți, munțiĭ marĭ,
Pulĭii lăutarĭ,
Stéle luminărĭ.

Dulcĭ ângerĭ...

(Cântec de légăn).

Dulcĭ ângerĭ cu aripĭ ușóre
Din ceriurĭ voioși sosesc,
Cu drag eĭ s'apropiŭ de tine,
La tine cu drag privesc.

Eĭ lin împrejuru'ți s'așéză
Și 'ntónă un mândru chor,
Prin liniștea nopțiĭ senine
Se 'mprăștie cântecul lor.

Cântând, eĭ voiesc să te-adórmă
Pe tine, odorul meŭ
Ah dormĭ!... Frățiorĭi tĕĭ gingași
Veghiază la capul tĕŭ.

Și până în zorile dilei
Veghia-vor eĭ ne'ncetat;
Ah, dormĭ, copilașul meŭ dulce,
In visurĭ cerescĭ legănat! Z.

Bibliografie.

1. **Vocabular latin** pentru clasa I. gimnasială, prelucrat după sistemul luĭ *H. Perthes* de *Paul Budiŭ*, profesor gimnasial, în colaborare cu *Stefan Iosif*, director și profesor, și *Andreiŭ Bârseanu*, profesor. Brașov 1887. Editura librărieĭ H. Zeidner; tip. Alexi. — Cu cartea acésta sĕ completézĕ cursul de limba latină pentru cl. I. gimn., din care aŭ apărut la începutul anuluĭ școlastic de față celelalte douĕ părțĭ, adecă: Gramatica latină și Cartea de cetire latină, anunțate în unul din numeriĭ trecuțĭ aĭ acesteĭ foĭ.

2. **Fóia bisericéscă și școlastică**, organ al provincieĭ metropolitane greco-catolice de Alba-Iulia și Făgăraș. Apare în

1 și 15 st. n. a fiecăreĭ lunĭ. Abonamentul pe an 6 fl. — Dela 1 Octombre n. încóce apare în Blașiŭ acest organ în locul „Fóieĭ bisericescĭ“ și al „Fóieĭ școlastice,“ încetate din viață de câtă-va vreme. Noul organ este redigiat de un consorțiŭ de specialiștĭ, avênd pentru partea bisericéscă ca redactor respundĕtor pe părintele canonic *Dr. I. Rațiu*, éră pentru partea școlastică pe d-l profgimn. *A. Uilăcanu*. Partea școlastică este representată în primiĭ treĭ numerĭ prin următórele materiĭ: Nr. I. Educațiunea desvóltă și înalță pe om; Ortoepice; Natura și arta (schiță estetică); Disciplina ca factor al educațiuneĭ; Pasĕrile emigrătóre; Pertractarea uneĭ bucățĭ de cetire în prima cl. a școleĭ poporale (prelegere practică); Să altuim și tómna, și Conservarea pomilor (notițe din grădinărit); Sciriĭ școlastice; Bibliografie. — Nr. II. Non omnis moriar (poesiă); Educațiunea desvóltă și înalță pe om; Despre caracter; Disciplina ca factor al educațiuneĭ; Pendulul și orologiul (prel. practică din Fisică); Intrebuințarea gutuielor; Mierea; Să săpăm în jurul pomilor. — Nr. III. Pregătirĭ la scriptolegiă; Ortoepice; Geometria în școla poporală; Din istoria literatureĭ romane; La tómnă, și De ce plângĭ tu, codrule? (poesiĭ); Notițe economice. — Dorim nouluĭ organ viață îndelungată și succes deplin!

3. **Die Didaktik Basedow's im Vergleiche zur Didaktik des Comenius**, von *Dr. Petru Garbovicianu* (aus Rumaenien). Bucarest, Druck v. Carol Göbl, 1887. — D-l P. Garbovicianu, care, pare-ni-sĕ, și-a făcut studiile în Lipsca, și-a ales ca tesă pentru doctorat aseměnarea între didactica renumituluĭ înființător al Philantropinuluĭ din Dessau și între didactica mareluĭ reformator al învĕțămêntuluĭ, Ión Amos Comenius. Capitolele, pe care le tractéză dênsul în scrierea sa, sûnt următórele: Introducere, Noțiunea și scopul educațiuneĭ și instrucțiuneĭ și relațiunile lor reciproce. Mijlócele, începutul și durata instrucțiuneĭ. Principiile instrucțiuneĭ. Materia instructiuneĭ. Institutele de învĕțământ. Disciplina școlară. Persóna învĕțătoruluĭ. Incheiere. — Credem, că vom maĭ avé prilegiŭ a revenĭ asupra acesteĭ însemnate lucrărĭ, pentru care nu putem, decât să'l felicităm pe d-l Garbovicianu.

Diverse.

Adunarea generală a despărțĕmintelor II. și I. ale „Reuniuneĭ învĕțătorilor românĭ gr. or. din districtul Brașov“ s'aŭ convocat pe 10 și 22 Noembre v., și anume adunarea generală a desp.

II. în Bod, éră adunarea desp. I. în Satu-lung. In programul adunăriĭ generale a desp. I. s'aŭ pus și punctele: „Coșnița (târna) de Dzierzon și viața albineĭ,“ tractat din albinărit de d-l. *G. Moianu*, și „Statorirea condițiunilor concursuluĭ asupra premiuluĭ donat de parochul *Victor Popea* din Satu-lung pentru elaborarea temeĭ: *Ce este învĕțătorul? Chemarea cea înaltă a luĭ și stima, ce i sĕ cuvine din partea omenimeĭ.*“ — N'ar fĭ de rĕŭ, când vre unul dintre d-niĭ învĕțătorĭ ar binevoĭ să înformeze pe cetitorĭĭ „Școleĭ și familieĭ“ despre decursul și resultatele acestor adunărĭ.

Fundațiunea Teodor Papp. Inimile nobile n'aŭ dispărut încă din sînul poporuluĭ nostru!... Proprietarul Teodor Papp, rĕposat în 18 Septembre v. în Lugoș, a testat averea sa în sumă de *șépte decĭ miĭ fl.* pentru înființarea uneĭ fundațiunĭ, din care se vor stipendia tinerĭ românĭ lipsițĭ de mijlóce din orașul Giula (com. Bichișuluĭ), carĭ tinerĭ vor cerceta vre-o școlă medie séŭ superióră. De administrator al acesteĭ fundațiunĭ a denumit rĕposatul pe Consistoriul gr. or. român din Arad. — Eternă fie memoria luĭ!

Medicĭĭ școlarĭ. Ministrul nostru de culte și învĕțĕmênt a dat o instrucțiune, prin care se norméză cercul de activitate al medicilor școlarĭ, instituițĭ în timpul din urmă. După acéstă instrucțiune medicĭĭ, despre carĭ e vorba, sûnt îndatoraț a cerceta la începutul anuluĭ școlastic starea sanitară a fiecăruĭ școlar, pe care are a o urmărí în continuŭ în tot decursul anuluĭ. O deosebită atențiune are a se da vedereĭ și auduluĭ deosebiților școlarĭ. Maĭ departe aŭ a îngrijí medicĭĭ școlarĭ, ca bólele lipicióse să nu se încuibe în tinerime, și décă s'ar încuiba, să grijéscă de delăturarea lor. In casurĭ de lipsă medicul póte cerceta cu învoirea directoruluĭ și locuințele școlarilor. Medicul are a esamina edificiul școlar, mobilele și deosebitele întocmirĭ ale școleĭ, are a'șĭ da părerile sale în privința instrucțiuneĭ în gimnastică, are a observa mersul învĕțĕmêntuluĭ în genere, și observând vre un defect, are a'l face atent pe directorul institutuluĭ. — Iată așa-dară, că medicul școlar are destul de lucru, și că instituirea acestuĭ post nu este un lucru de prisos.

Cursul de industrĭă de casă al d-lor G. Moian și C. Mușlea. Silințele, pe care și le-aŭ dat harnicĭĭ învĕțătorĭ *G. Moian* și *C. Mușlea* cu prilejul cursuluĭ ținut de dênșiĭ în feriile din vara anuluĭ acestuia, nu aŭ fost trecute cu vederea, ci aŭ fost recunoscute după cuviință, ceea-ce le póte servĭ ca satisfacțiune pentru jertfele aduse și ca îndemn pentru viitor. Iată cum se esprimă în jurnalul „Tutova“ din Barlad d-l învĕțător *P. Mohor*, unul din-

tre foștiĭ învĕțăceĭ aĭ d-lor Mușlea și Moianu în industria de casă: „*Domnule Redactor!* .. După cum 'mĭ-am permis a vĕ relata în scrisórea comunicată din Brașov, cursurile de meserii s'aŭ început în ḑiua de 7 August cu tótă solemnitatea cuvenită. După împletiturile de paie, despre care am vorbit în acea scrisóre, s'a procedat la facerea obiectelor din papură cusută, la împletiturile de papură și bast; la îmbrăcatul vaselor fragile cu papură și bast după câte-va ḑile de lucru în acest ram, am păsit imediat la împletitul coșurilor de ruele (mlajă) întregĭ și despicate, care a durat 6 ḑile. Era ceva admirabil de a vedé Românĭ adunațĭ din 4 unghiurĭ, așa ḑicênd, lucrând cu bărbățiă și povestind gloriósele fapte ale strămbunilor noștri, și-apoĭ întonând din când în când cânturĭ naționale, așa, că o ocupațiune așa de seriósă părea transformată într'o adevĕrată petrecere națională După lucrul nuielelor, s'a procedat la impletitul scaunelor cu trestiă de mare și papură, apoĭ la coloritul paielor, papureĭ, nuielelor, la poleitul lemnuluĭ, văpsitul mobilelor, boitul lâneĭ, bumbaculuĭ, cânepeĭ; la împletiturile din pĕr, și s'aŭ conchis prin câte-va conferințe de mult interes, asupra cunoscințelor practice din apicultură. Devotamentul D-lor învĕțătorĭ-instructorĭ G. Moian și C. Mușlea ne-aŭ uimit pe toțĭ. Ca nisce sentinele vrednice de postul lor alergaŭ în drépta și în stânga, la fie-care dintre ceĭ peste 20 învĕțătorĭ veniți la cursurĭ, și cu o escepțională mulțumire arĕtaŭ fie-căruia, ce trebue să lucreze, și apoĭ cât aŭ durat cursurile n'aŭ cruțat cel din urmă moment al linișteĭ D-lor, numaĭ și numaĭ ca fie-care din noĭ să'șĭ pótă insușĭ cunoscințele, pe care D-lor cu marĭ jertfe le-aŭ putut fura, așa ḑicênd, dela străinĭ. — Tot Românul de bun simț trebue să le fie recunoscĕtor. — Duminecă 30 August s'a făcut espositiunea obiectelor făcute din tot timpul durateĭ cursurilor; apoĭ séra s'a dat un banchet, care a lasat în inimele fie-căruia suveniriĭ nesterse. Aci se vedea espresiunea simțuluĭ național în tótă accepțiunea vorbeĭ: Preotul, mână în mână cu învĕțătorul, discutaŭ nevoile poporuluĭ și cu simț românesc se întreceaŭ a'șĭ da părerile asupra mijlócelor de indreptare. Valorosul paroch, D-l Baiulescu, care merită a i se da epitetul de „Părintele industrieĭ naționale peste Carpațĭ", a presidat banchetul; Preotul I. Comanescu din Codlea cu tot timpul ploios a venit espres spre a lua parte la serbarea nóstră de interes pur național; bărbațĭ apoĭ cu multă greutate în societatea ardelénă-română, aŭ binevoit a ne onora, luând parte la banchetul nostru. Sub aceste impresiuniĭ ne-am despărțit, și Luni la 31 August am părăsit Brașovul, plecând fie-

care la căminul sĕŭ. — Am regretat un singur lucru însă: Că dintr'un stat ca România nóstră, căreia 'i lipsesce industria casnică aprópe cu totul, nu s'a găsit un al doilea județ măcar, care să mai trimétă unul séŭ doi învĕțători la aceste cursuri, care pe lângă că aŭ fost fórte interesante, dar apoi aŭ fost gratuite, în plus că fie-căruĭ învĕțător venit la cursuri i s'a dat quartir gratuit în tot timpul cursurilor, și apoi s'a publicat încă din timp de către D-niĭ învețători-instructori *Moian* și *Mușlea*". — Totodată aflăm cu plăcere, că trimițênd d-niĭ Moian și Mușlea mai multe din obiectele lucrate de dênșiĭ la esposițiunea cooperatorilor români din Craiova, juriul acesteĭ esposițiunĭ le-a făcut o distincțiune deosebită, adecă le-a conferit *medalia de aur*. Felicităm din inimă pe acești doi zeloși învĕțători și dorim, ca în curênd să afle în sînul poporuluĭ nostru cât mai numĕroși imitatori!

O rugare. D-l profesor *A. Uilăcanu* din Blașiŭ publică următórea rugare, asupra căreia atragem atențiunea cetitorilor fóeĭ nóstre: „Subscrisul și-a propus a descrie fauna pescilor din patrie. Drept-aceea, ca să'și pótă împlini acest propus, este de lipsă să aibă la dispositiune, în cât va fi posibil, tóte speciile de pescĭ, ce sĕ află în patrie; pentru aceea cu tótă încrederea sĕ rógă de toțiĭ aceĭ civĭ aĭ patrieĭ, carĭ îl pot sprijini în acéstă întreprindere a sa, să aibă bunătate a trimite la adresa subscrisuluĭ (în Blașiŭ) diferitele speciĭ de pescĭ, ce s'ar afla în apele de pe acolo. — Pesciĭ sûnt a sĕ pune în beșică de porc séŭ de vită, turnând peste eĭ spirt; beșica sĕ légă la gură, și apoi sĕ așédă într'o scatulă (cutie). Totodată sĕ rógă, ca să sĕ însemne locul, unde s'a aflat pescele, și numele poporal al acestuia, va să dică, cum îl numesce poporul. Portul și alte spese le va suporta museul gimnasiuluĭ din Blașiŭ, a căruĭ proprietate vor devení pesciĭ." — In interesul sciinței învităm pe aceia, carĭ pot, să îndeplinéscă acéstă rugare.

† Radu Pascu. Sâmbătă în 17 Oct. v. a rĕposat în Brașov bĕtrânul comerciant Radu Pascu, una diutre cele mai caracteristice figurĭ ale vecheĭ generațiunĭ, care sĕ rărésce, vĕdênd cu ochiĭ. Rĕposatul și-a dat tributul sĕŭ pentru înființarea și susținerea școlelor române din Brașov; totodată s'a distins prin ajutorarea școleĭ din locul sĕŭ natal, Dêrstele Brașovuluĭ. La înmormêntarea acestuĭ venerabil bĕtrân, d-l director gimnasial *Stefan Iosif* a rostit următórele cuvinte: „In momentul acesta suprem, când e să sĕ transpună acest trist cosciug la locul de etern răpaus, cer indulgența D-Vóstră a rostí câte-va cuvinte întru eterna amintire a bărbatuluĭ venerabil,

carele împlinindu'şĭ chemarea pe pământ, dispare din societatea nóstră românéscă pentru a sĕ strĕmuta în acele regiunĭ sublime, în care grijile şi durerile omenescĭ nu maĭ aŭ loc. Afirmat-am, că bărbatul acesta venerabil şĭ-a împlinit chemarea pe pământ, şi voiŭ documenta în puţine cuvinte aserţiunea mea. Radu Pascu este unul din acele tipurĭ antice românescĭ, în care sĕ încadréză virtuţile caracteristice ale némuluĭ nostru românesc prigonit de sórte cu îmbelşugare, şi acele yirtuţĭ sûnt: simţul de religiositate şi de moralitate supt dela peptul mameĭ române, minte sănĕtósă naturală, iubirea de muncă, cruţare, alipire fără şovăire de némul sĕŭ. Înzestrat cu aceste frumóse calităţĭ, dar avisat numaĭ şi numaĭ la puterile sale propriĭ, venerabilul rĕposat îşĭ crează în societatea comercianţilor românĭ o posiţiune fórte onorifică şĭ pune basă uneĭ familiĭ distinse românescĭ. Décă acésta este o virtute personală a regretatuluĭ rĕposat, apoĭ merit neperitor este, că el ajuns în posiţiune materială frumósă, din iubire cătră némul sĕŭ românesc a jertfit pe altarul cultureĭ naţionale române, ajutând şi la întemeiarea focaruluĭ nostru de cultură şi la susţinerea luĭ în timpurĭ grele. Eĭ bine, domnilor! Când sĕ desparte dintre noĭ pentru veciă un atare bărbat, deşi ajuns la adâncĭ bĕtrâneţe, inima ni sĕ strânge, ne cuprinde un fior, pare-că ni sĕ şoptesce: iată unul câte unul sĕ duc aceĭ ómenĭ bravĭ, devotaţĭ sincer bineluĭ şi fericireĭ némuluĭ lor; aceĭ Românĭ, carĭ fără să posédă sciinţă şi cultură superióră, cu mintea lor naturală şi cu inima la loc nĭ-a creat nouĕ generaţiuneĭ actuale, institnte de cultură. Meritul acelor figurĭ originale sĕ pare cu atât maĭ mare şi maĭ demn de stimă, cu cât este pur şi simplu eflucsul unuĭ sîmţĕmênt natural, sîmţĕmêntuluĭ de a ridica din pulbere şi ignoranţă pe némul sĕŭ. Pe când acest fenomen rar ne póte serví nouĕ, generaţiuneĭ maĭ cultivate, de stimul puternic să călcăm şi noĭ în urmele înaintaşilor noştri, pe atuncĭ ni sĕ impune sacra datorĭă, ca strîngêndu-ne rêndurile, să conservăm cu pietate ecea-ce nĭ-aŭ creat eĭ. Éră în acest moment de despărţire pentru veciă vom aduce un mic tribut de recunoscinţă, vĕrsând o lacrimă la mormêntul acestuĭ om vrednic, carele şi ca tată de familiă şi ca comerciant şi ca Român adevĕrat şĭ-a împlinit datoria pe pământ. Fie-ĭ decĭ ţĕrâna uşóră, şi memoria luĭ eternă!

Resoluţinnĭ în interesul hygieneĭ şcolare. Societatea hygienică din Geneva a luat cu privire la şcólă maĭ multe resoluţiunĭ, al căror cuprins sĕ póte reasuma astfel: 1. In şcólele poporale atât inferióre, cât şi superióre, instrucţiunea să nu dureze după amiadĭ

mai mult de două óre. 2. Primele óre de școlă dinainte de amiadi sûnt de întrebuințat pentru activitatea spirituală; celelalte óre să se întrebuințeze pentru cântări, desemn, gimnastică etc. 3. Intre tóte lecțiunile să se facă pause pentru recreare; esercițiile gimnastice, décă se póte, să se facă în fiecare di. 4. O lecțiune să nu dureze în clasele superióre mai mult de trei pătrare de óră; în clasele inferióre durata ei să se scadă progresiv. 5. Când școlarii se par obosiți, învățătorul să aibă dreptul de a face o pausă. 6. Școlarii să nu séda prea încordați (țapeni) în clasă. 7. La instrucțiune școlarul aci să asculte, aci să vorbéscă. 8. Memoria elevilor să nu se încarce prea tare.

Ordinea în școlă. Revista „Țara nouă“ din Bucuresci publică în numerii sei ultimi mai multe discursuri ocasionale, ținute de d-l. *D. A. Sturdza*, ministru de culte și instrucțiune din România. Intre acestea este și o vorbire ținută în institutul pedagogic de fete din Bucuresci, care vorbire se ocupă în deosebi cu ordinea, ce trebue să domnéscă în școle. Reproducem din acésta vorbire următórele pasage: „Ordinea este sufletul școlei. Décă acésta este adevěrat pentru școlele de băieți, cu cât mai mult trebue să fie adevěrat pentru școlele de fete, căci pe femeie se razimă tótă ordinea casei și a familiei. Deprinderile de ordine, ce se dau fetelor în școlă, ele le transportă mai târdiu în casa și în familia lor. Același lucru se intâmplă și cu deprinderile de disordine. — Intâiul pas spre ordine este *curățenia*. Acésta se cere și de la băieți. La fete curățenia devine o virtute, care trebue să strălucéscă de departe. Curățenia din capul loculuĭ impune respect pentru acel ce o are. Curățenia individuală trage însă după sine și curățenia lucrurilor ce ne aparțin, a casei, în care locuim. Și fiind-că curățenia casei nu se póte ține fără ajutorul altora, de dênsa e legată și curățenia servitorilor. Pentru a se ține însă pe sine, lucrurile sale, casa sa și pe servitorii casei curați, trebue *ordine*. Fiecare trebue să facă la timpul cuvenit și în mod regulat și neîntrerupt aceea, ce se cere, pentru a se ține totul și tóte curate. Curățenia este o acțiune, o înfrângere a neacțiunei, din care ese lenevia. Cine e dar curat, combate lenevia și devine harnic; ér' hărnicia este al doilea pas spre aplicarea ordinei. E sigur, că unde e curățenie, esistă hărnicie, și unde esistă curățenie și hărnicie, acolo și-a făcut ordinea un cuib statornic. Intr'o casă curat ținută locuesc totdeuna ómeni harnici. Infrângênd lenevia, învățăm însă să supunem voința nóstră bineluĭ. Curățenia devine astfel o școlă a voinței bine direse. Ér' voința îndreptată numai spre făptuirea bineluĭ, păzesce pașii noștri de tot lucrul rěŭ. Și nu este óre munca nóstră de tóte dilele, a ne păzí, a ne ferí de tóte relele? — Cine 'și supune voința sa bineluĭ, acela introduce în sufletul sěŭ ordinea, căci binele este cea mai mare ordine a cugetărei și a acțiunei. Cine voesce însă ordine morală pentru sine, acela o impune și altora, și precum curățenia proprie trage după

sine curăţenia caseĭ şi a servitorilor şi produce hărnicia şi disciplina esterióră a uneĭ familiĭ, asemenea şi voinţa bineluĭ produce curăţenia sufletuluĭ şi a voinţeĭ propriĭ, care se respândesce cu putere asupra tuturora acelora, cu carĭ dîlnic suntem în contact. — Ne-am ridicat ast-fel într'o sferă maĭ înaltă a ordineĭ. Cine ar puté nega, că în acésta femeia nu are o putere impuitóre? Esemplul eĭ silesce pe bărbat să o urmeze, chiar décă nu ar avé în sine tendinţa şi impulsiunea. Esemplul eĭ însă e decisiv pentru copiĭ, carĭ dela mamele lor sorb cu aviditate tot lucrul cel bun. Luceferiĭ omenireĭ aŭ avut totdeuna mame virtuóse, pline de simţĕminte bune, de curăţenia trupuluĭ şi a sufletuluĭ.

In casa însă, unde esistă curăţenie, hărnicie, supunerea voinţeĭ la bine, curăţenia sufletuluĭ, în acea casă e pace şi linişte, care érăşĭ sûnt numaĭ trepte ale ordineĭ. Ér unde e pace şi linişte, de acolo fuge sfada şi invidia, căcĭ aceste douĕ viciurĭ vor trăí numaĭ acolo, unde nu esistă ordinea morală în viaţă, unde fiecare crede necesar a'şĭ lua un loc care nu-ĭ sĕ cuvine, unde nimenĭ nu sĕ mulţumesce cu talantul, ce i l'a dat Dumneḑeŭ, ci 'l lapădă pentru a alerga după talantul altuia, ca să i-l smulgă. — Ordinea deci trebue să domnéscă în mod absolut şi necontestat în partea materială şi în partea morală a orĭ-căreĭ şcolĭ, ér' maĭ ales într'o şcólă de fete Acolo ordinea maĭ produce un alt lucru bun şi priincios, aşĭ ḑice un lucru maĭ mult, un lucru care pentru femeiă e maĭ mult decât frumuseţea, — şi acésta este *modestia*, pavĕza cea maĭ puternică a femeeĭ în contra tuturor ispitelor vieţeĭ. Acéstă virtute este una din virtuţile cardinale, care trebue intemeiată şi urmărită prin ordinea şi disciplina şcolară: maĭ ales astăḑĭ, când multe din fetele nóstre caută să capete o instrucţiune egală în tóte cu a băeţilor. *Nu sciinţele fac un om bun, ci supunerea voinţeĭ întru a cunósce şi a face binele întru a'l cunósce fără greutate şi a'l face fără silă.* — Ordinea în şcólă stabilesce în ea şi *disciplina*, atât de necesară pentru a puté învĕţa ceva, căcĭ unde nu este disciplină, acolo nicĭ de învĕţătură nu sĕ alege nimic. — Cine trebue însă să ţie într'o şcólă făclia ordineĭ şi a disciplineĭ, décă nu profesoriĭ şcóleĭ? Mare este acéstă rĕspundere în şcólele de fete, tocmaĭ pentru rolul cel însemnat al femeeĭ în familiă. Dumneḑeŭ a pus în inima fiecăruĭ om semênţa bineluĭ. Când o aflăm unde-va distrusă, aceésta s'a făcut de mână omenéscă, unéltă a rĕuluĭ. Şcóla trebue să sĕ ferésca de a devení acéstă unéltă, şi unéltă a rĕuluĭ devine şi acela, care nu făptuesce binele, ci lasă rĕuluĭ calea liberă, ca să împresure sufletele nóstre, sufletele multora."

Poşta Redacţiuneĭ. *D-luĭ I. M. în S.* Din tractatul D-Vóstră ne vom permite a publica partea din urmă.

Voind a venĭ în regulă cu aparińiunea foiĭ, Nriĭ 14—17 ne permitem a-ĭ scóte în doĭ numerĭ dupli. ***Red.***

Proprietară: »Reuniunea învĕţătorilor rom. gr. or. din Districtul al X-lea, Braşov«
Tipografia Alexi, Braşov.